

Vnímání míry regulace ve výchově v závislosti na kulturním prostředí

Adéla Pšenčíková

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Adéla Pšenčíková**
Osobní číslo: **H130379**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Vnímání míry regulace ve výchově v závislosti na kulturním prostředí**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti výchovy, autority a kulturního prostředí.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníků.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BARBER, Brian K, Heidi E STOLZ a Joseph N OLSEN. Parental Support, Psychological Control and Behavioral Control: Assessing Relevance Across Time, Culture and Method: perspectives on the psychology of agency, freedom, and well-being. 1. ed. Boston: Blackwell, 2011, vii, 151 s. ISBN 14-051-5389-X

MATĚJČEK, Zdeněk a Jiří MAREŠ. Dítě a rodina v psychologickém poradenství. 1. vyd. Praha: SPN, 1992, 223 s. Psychologická literatura. ISBN 80-042-5236-2.

VALERY I. CHIRKOV, Valery I. Richard M. Human autonomy in cross-cultural context: perspectives on the psychology of agency, freedom, and well-being. 1. ed. Dordrecht: Springer, 2011. ISBN 978-904-8196-661.

VALIŠOVÁ, Alena a Jiří MAREŠ. Autorita jako pedagogický problém. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998, 135 s. Psychologická literatura. ISBN 80-718-4624-4.

VALIŠOVÁ, Alena a Jiří MAREŠ. Jak získat, udržet a neztrácet autoritu. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 141 s. Psychologie pro každého. ISBN 978-80-247-2282-5.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Karla Hrbáčková, Ph.D.**

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **4. prosince 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **27. dubna 2016**

Ve Zlíně dne 4. prosince 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.

děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 1. 3. 2016 .....

✓

.....
Přemčiková

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výtěžku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výtěžku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato práce se zaměřuje na regulaci ve výchově, a jak k ní přistupují rodiče v závislosti na jejich kultuře. Zaměřila jsem se na porovnání dvou zemí, a to České republiky a Španělska. Práce se skládá ze dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část se dělí na tři části a to na; Kulturní prostředí, Výchovu z pohledu rodičů a Autoritu. Opírám se jak o odbornou literaturu, tak i o osobní zkušenosti z těchto dvou zemí.

Praktická část se zabývá výzkumem, kde zkoumáme především vztah regulace a kulturního působení pomocí dotazníkového šetření. Cílem bakalářské práce s názvem „Vnímání míry regulace ve výchově v závislosti na kulturním prostředí“ je potvrdit, že chování lidí a i styl výchovy, který uplatňují na své děti, je odrazem prostředí, ve kterém žijí.

Klíčová slova: Regulace, Autorita, Výchova, Rodičovské kurzy, Kulturní hodnoty, Neformální vzdělávání

ABSTRACT

This thesis deals with regulation in education, and how the parents educate their kids depending on culture associated with the type of educating. I focused on two Countries – Czech republic and Spain and i am comparing them. This thesis consists of two parts, the first one is theoretical and the second one is empirical. The first part contains three chapters – Culture, Education and Authority. There is the description and the specifics of the issue using scientific literature written by Czech and foreign authors and as well I am describing my personal experiences, which i have gained during my stay in both countries.

The practical part deals with research, where we are focusing on the relation between regulation and culture, where for the research we are using questionnaires. The aim of the thesis called "The perceived level of regulation in education, depending on the cultural environment" is to verify, that there is a relation between style of education and culture enviroment.

Keywords: Regulation, Authority, Education, Parenting courses, Cultural values, Informal education

Poděkování

Tímto děkuji v první řadě Mgr. Karle Hrbáčkové, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce, za její vstřícnost, podnětné rady a připomínky. Děkuji svému příteli za možnost navázání spolupráce se dvěma školami ve Španělsku a také paní Mgr. Adamíkové, která mi umožnila spolupráci s dvěma školami ve Zlíně.

Motto

Dobrý příklad není jednou z možností ovlivnit jiné lidi. Je to jediná možnost.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 KULTURNÍ PROSTŘEDÍ	10
1.1 MÍRA PŮSOBNOSTI KULTURNÍHO PROSTŘEDÍ NA VÝCHOVU	10
1.1.1 Prostředí a přístup k výchově.....	12
1.2 KULTURA ČESKÉ REPUBLIKY	14
1.3 KULTURA ŠPANĚLSKA.....	18
2 VÝCHOVA Z POHLEDU RODIČŮ	23
2.1 NEFORMÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ RODIČŮ	24
2.2 INFORMÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	27
3 AUTORITA	29
3.1 PŘIROZENÁ AUTORITA.....	30
3.2 VZTAH AUTORITY A SVOBODY	30
3.3 VZNIK A ZTRÁTA AUTORITY	31
3.4 AUTORITA V ZÁVISLOSTI NA VĚKU.....	33
II PRAKTICKÁ ČÁST	35
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	36
4.1 POJETÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ A VÝZKUMNÝ PROBLÉM.....	36
4.2 VÝZKUMNÉ CÍLE	37
4.3 VÝZKUMNÝ PROBLÉM A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	37
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	38
4.5 METODY VÝZKUMU.....	39
4.6 ZPRACOVÁNÍ DAT.....	41
5 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	42
5.1 VYHODNOCENÍ VÝCHOVNÝCH STYLŮ.....	42
5.1.1 Výzkumná otázka VO1	42
5.2 VYHODNOCENÍ NÁROKŮ, HODNOT A POSTOJŮ Z POHLEDU RODIČŮ.....	43
5.2.1 Výzkumná otázka VO2	43
5.2.2 Výzkumná otázka VO3	53
5.2.3 Výzkumná otázka VO4.....	56
ZÁVĚR	58
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	59
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	61
SEZNAM OBRÁZKŮ	62
SEZNAM TABULEK	63
SEZNAM PŘÍLOH	64

ÚVOD

V dnešní moderní společnosti se stále více dostává do popředí problematika multikulturality, která je aktuálním tématem pro většinu zemí světa. Nicméně se nejedná pouze o otázku politickou, ale zasahuje do života každého z nás. Konkrétně v roce 2015 začalo některými lidmi zvané stěhování národů a já osobně považuji za velmi důležité, porozumět ostatním kulturám, tradicím, zvyklostem a potřebám osob z jiných zemí, s kterými se nyní mohu běžně setkat.

To, jak se chováme, co pokládáme za vhodné či nevhodné, důležité či nepodstatné vychází z hodnot naší kultury, které jsou nám předávány z generaci na generaci a také ze strany společnosti. Pro pochopení jednání osob z jiných zemí, je tedy dle mého názoru velmi důležité pochopit mechanismy uplatňované při výchově a to, jaké postoje mají k různým věcem. V první části se zabývám samotnou kulturou, její definicí a tím, jakým způsobem ovlivňuje přístup k výchově. Poté uvádím zvyky a hodnoty v České republice i ve Španělsku. V této části vycházím především z vlastních zkušeností a z toho, co celý život pozoruji a co jsem také zjistila za poslední tři roky života stráveného střídavě v Česku a ve Španělsku.

V další kapitole se věnuji vzdělávání rodičů, které většinou probíhá neformální formou. Zaměřuji se především na kurzy rodičovství, kterou jsou nejběžnějším typem vzdělávání rodičů. V třetí kapitole teoretické části se zaměřuji na pojem autority, její vztah k výchově a i svobodě.

Teoretickou část jsem se poté rozhodla ověřit v praxi a to vedením výzkumu ve dvou zemích. Bylo mi umožněno dotazníkového šetření na dvou školách v každé zemi, tak abych získala rozmanitý vzorek respondentů. Cílem práce je prokázat souvislost mezi vnímání míry regulace ve výchově z pohledu rodičů a kulturním prostředím.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 KULTURNÍ PROSTŘEDÍ

V této kapitole se budu věnovat míře působnosti kulturního prostředí na výchovu, kulturním zvykům a hodnotám v České republice a kulturním zvykům a hodnotám ve Španělsku.

Nejdříve bych měla definovat co to vlastně kultura je. Existuje spousta definic z mnoha pohledů. Matarasso a Landry (2015, s. 20) uvádí, že kultura může být vnímána jako veškerá lidská činnost, která je typická pro lidskou společnost, jelikož mimo ni neexistuje. Jsou to tedy všechny projevy sociálního života, vše, co není tvořeno přírodou. Konkrétně se jedná o umění, hodnoty, tradice, zvyky, způsob života, jazyk, morálku, právo aj.

Kulturu lze dělit na (Petrušek 1994):

- materiální kultura - prostředky, předměty, nástroje
- duchovní kultura - umění, filosofie, náboženství, věda, ideje
- normativní kultura - morálka, právo, tradice, zvyky, zásady chování

Samotné kulturní prostředí je často považováno za součást sociálního prostředí, které má své konkrétní uspořádání, vazby, sociální systém a obyvatelstvo na které se nahlíží z hlediska věku, vzdělanosti, profese, etniky aj.

Pro sociologické chápání kultury jsou významné následující charakteristiky:

- *Kultura není přenášena geneticky nebo prostřednictvím instinktů, ale je naučená.*
- *Kultura je kolektivním produktem, je vytvářena v procesu sociální interakce.*
- *Kultura je adaptivní, je schopná přizpůsobení na základě vnějších nebo vnitřních změn.*
- *Kultura si zachovává kontinuitu v čase přenosem kulturního dědictví z generace na generaci. (Kadeřábková, 2000)*

1.1 Míra působnosti kulturního prostředí na výchovu

Pro každého z nás má pojem dobro, zlo, krása, ošklivost konkrétní význam, který ale platí zároveň pouze v kontextu naší kultury. Příslušníci jiných kultur mohou na námi opovrhované věci pohlížet s nesmírným zájmem, respektem a stejně tak to funguje i naopak. Je velmi individuální, co jeden považuje za chutné či nechutné, estetické nebo nevkusné, nicméně to z velké části vychází ze společnosti, ve které jsme vyrůstali a ve které žijeme.

Vliv kultury na výchovu dětí, formování osobnosti a posléze utvoření osoby s konkrétními rysy, názory, postoji aj. je nesmírný a nepopřetelný.

Kultura je z definice negenetická, k jejímu předávání dochází výhradně v procesu učení. To znamená, že dítě narozené rodičům, kteří jsou nositeli jedné kultury, avšak od narození vychované „náhradními“ rodiči z kultury druhé, je v plném smyslu nositelem výhradně kultury těch rodičů, kteří je vychovali. Děti, které se narodily například romským rodičům a byly vychovány v dětském domově nebo v české pěstounské rodině, jsou nositeli české kultury, byť se mohou odlišovat barvou pleti. (Kolektiv autorů, 2002)

Nicméně existují i opačné názory na to, jak se formuje kulturní příslušnost. Ideologie nacismu vychází z přesvědčení, že veškeré kulturní předpoklady a příslušnost je založena na naší genetické informaci, tedy že to, kým jsme, je dědičné, neovlivnitelné kulturním prostředím. Nicméně ve prospěch první teorie, podle které dochází k osvojování kulturních kompetencí v průběhu života, svědčí případy tzv. vlčích dětí. Tyto děti se v útlém věku ztratili svým rodičům a byly vychovány vlčí smečkou. Děti se naprosto identifikovali se zvířaty a to především chováním a komunikací. Tito „vlčí“ lidé dokonce po objevení a při pokusech adaptace na lidskou kulturu strádali a umírali.

To, že se ztotožňujeme s určitým kulturním vzorcem, nám umožňuje komunikovat. Základem komunikace je sdílení významů, symbolů nebo forem jednání. Základním předpokladem pro porozumění v komunikaci je tedy to, že všichni účastníci komunikace těmto symbolům rozumí a jsou pro ně shodné - vyplývají z jejich kultury. Například v Bulharsku je vyjadřování souhlasu a nesouhlasu diametrálně odlišené od České republiky.

Kulturu lze charakterizovat jako symbolickou. Kultura je tak chápána jako „sít významů, do níž je člověk zapleten“, což znamená, že není něčím, co reálně (ba hmotně) existuje, ale něčím, co umožňuje naše sdílené rozumění světu. Kultura tedy je uspořádanou soustavou symbolů (symbol je něco, co nese význam), které tvoří kód naší komunikace a zároveň jakési pomyslné brýle, jimiž hledíme na svět. Když například sevřeme ruku v pěst a necháme trčet pouze prostředník, neznamená to pro člověka, který nesdílí naši kulturu a není mu známa síť našich významů, vůbec nic. Avšak člověk, který ví, že vztyčený prostředník cosi symbolizuje, je schopen tomuto symbolu porozumět a přiléhavě odpovědět. (Kolektiv autorů, 2002)

1.1.1 Prostředí a přístup k výchově

Každý z nás vyrůstá obklopen prostředím neboli určitým prostorem. V tomto prostoru se nachází mnoho předmětů a jevů, které jsou na člověku závislé i nezávislé. Studium tohoto prostoru se zabývají mnohé vědy, jak humanitní, tak i přírodní. Jeho zkoumáním se zabývá také andragogika, kterou životní prostor zajímá jako nutná a zároveň proměnlivá podmínka výchovy, vzdělávání a poradenství.

Vlivy, které tedy působí na rodiče během procesu výchovy dětí, tak mohou mít zcela zásadní efekt na styl výchovy, vnímání míry regulace ve výchově, předávané zkušenosti a znalosti, hodnoty a postoje. To, v jaké zemi a kultuře se nacházíme, nás determinuje k určitému chování, plnění očekávání společnosti a naplňování životních rolí, jenž též souvisí s každou konkrétní společností. Postupy osvojování si nových znalostí, dovedností, názorů, přístupů aj. si zafixujeme a pokládáme je za normální v našem životě. Je tedy přirozené, že to, co se nám jeví normální a správné, budeme chtít předat svým dětem. Tím se v podstatě dostávám k teorii, kterou se snažím ověřit a tj., že to, jak rodiče přistupují k výchově, jak moc jsou striktní, autoritativní či naopak zcela permissivní z velké části souvisí na tom, co jim bylo ze strany společnosti a rodiny vštěpováno celý život jako správné a vhodné. Pro pochopení různých přístupů k výchově je tedy nesmírně nutné znát danou kulturu země a vyhnout se etnocentrismu.

Zmínila bych dva pojmy, které v rámci výchovy a prostředí pokládám za klíčové a to jsou:

- enkulturace (socializace) – Proces začleňování člověka do systému společenských vztahů, jehož role tvoří interiorizace sociálních rolí a zvládnutí základních způsobů chování v typických sociálních situacích.
- mezigenerační výměna – kultura je předávána z generace na generaci. (Soukup, 2000.)

Prostředí není tvořeno náhodnou sumou různých na sobě nezávislých činitelů, představuje složitě strukturovaný systém, který funguje na základě vnitřní organizace. Prostředí je otevřeným systémem, který reaguje na rozmanité podněty. Člověk svojí aktivitou upravuje vlivy prostředí, přetváří je, zároveň však sám podléhá vlivům prostředí. Z pohledu andragogiky (a také pedagogiky) je obvyklé zkoumat nejrůznější vzájemné vlivy prostředí a výchovy a vzdělávání, zároveň ve výchově a vzdělávání podporovat a posilovat takové vlivy prostředí, které jsou v souladu s výchovnými cíli, případně zásahy předcházet či kompenzovat důsledky negativního působení prostředí. Pedagogiku a andragogiku jako vědu zajímá kulturní a sociální prostředí. (Kraus, 2001)

Prostředí směrem k člověku vykonává základní funkce: restriktivní (omezování, zábrana určitých tendencí), direktivní (usměrňování např. jasnými pokyny), protektivní (chránění zájmů určitými způsoby), predikativní (předpovídání chování a jednání člověka v konkrétních situacích pod vlivem kulturně sociálních norem). (Kohoutek, 1998)

Jiné vymezení funkcí prostředí nalezneme u B. Krause (Kraus, 2001): funkce situační a funkce výchovná. První funkce vychází z toho, že každá výchovná činnost se realizuje v určitém konkrétním prostředí, které tvoří kulisu výchovné situaci. Druhá funkce respektuje intencionální (přímé) a funkcionální (nepřímé) výchovné působení.

1.2 Kultura České republiky

Přemýšlela jsem, jak co nejobektivněji popsat mentalitu mého, Českého národa. Je to poněkud oříšek, jelikož si myslím, že ačkoliv si někteří lidé neustále stěžují, že doba je zlá, lidé se k sobě chovají stále hůře a hůř, vše závisí jen na materiálu a konzumu atd., tak bych řekla, že vše závisí především na lidech a společnost, která nás obklopuje.

Od 16 let jsem cestovala. Každou letní sezónu jsem pracovala ve Velké Británii, někdy ve Skotsku, někdy v Anglii. Za těch pět měsíců v každém roce jsem vždy poznala spoustu nových lidí z celého světa. Ve Skotsku jsem poznala i svého současného přítele, který je Španěl. Při mé práci bylo velmi zajímavé sledovat rozdílné způsoby života, hodnoty, tradice, zvyky a názory. Musím přiznat, že mezi různými národnostmi docházelo ke střetům, což je pochopitelné. Nicméně v mém zaměstnání jsem nebyla historicky první Češka a tak jsem mohla vyslechnout mnoho názorů na českou mentalitu a jednání.

O Česích se všeobecně říká, že máme neustále špatnou náladu. Například v Americe nebo v Anglii se předpokládá, že na otázku jak se máš, každý odpoví kladně; skvěle, dobře, všechno fajn. Kdežto u nás lidé mají potřebu vyjadřovat, že to za nic nestojí, že jim život pěkně nakládá, začnou mluvit o problémech v práci, doma, zdraví už taky neslouží a vlastně je všechno špatně. (Okamžiky věčnosti, 2010 -2014)

Já osobně jsem si tuto vlastnost uvědomila až při opuštění mé země. Poté, co jsem se vrátila, jsem vcelku reálně vnímala to, že jsme národ notorických stěžovatelů. Což víc, nás to prostě baví. Mít se skvěle, parádně a vše zvládat je pro ostatní podezřelé. Stačí si projet diskuzní fóra a pročítat si příspěvky. Je jedno jestli je téma pozitivní či negativní, diskutující si vždy najdou důvod, proč je to špatně, lhavá informace, nevěří tomu, který hlupák to psal a najde se tam spoustu dalších útočných názorů.

Při častém cestování jsem i já pocítila tzv. kulturní šok, což je psychický i sociální otřes způsobený konfrontací jednotlivce nebo sociální skupiny s cizí neznámou a dosud neinteriorizovanou kulturou. (Soukup, 2004)

Velkým překvapením při cestování pro mne byla otevřenost ostatních národů, především Španělů. Nevěřila jsem jim tu dobrosrdečnost, upřímnost, laskavost a bezmeznou ochotu pomoc. Nicméně později jsem opravdu zjistila, že je to základ jejich kultury a každý přítel je pro ně jak bratr. Ona tahle neustálá družnost a starost o druhé je někdy opravdu již přehnaná, nicméně mně osobně vyhovuje více, než Česká uzavřenost a nedůvěra. Myslím

si, že je u nás velmi těžké navazovat vztahy rychle a otevřeně, jelikož většina lidí si drží odstup minimálně na délku paže a jsou opatrní při jakémkoliv odkrývání svých osobních informací. Stejně tak přetvářka a velmi všem dobře známé heslo; každý sám za sebe, mi dělá velký problém, zvláště pokud mám spolupracovat s někým v týmu. Samozřejmě je to i důsledek historie. Jak uvádí Nový, Češi jsou a vždy byli malý národ. Vždy jsme byli součástí větších celků, ať už pod Německem, Rakouskou monarchií, protektorátem Čech a Morava aj. Byli jsme příliš malý národ na to, abychom se mohli vzbouřit a vzepřít a i možná z toho vyplývá naše neochota zapojovat se do konfliktů. (Nový, str. 197, 2005)

Řekla bych, že v podstatě nikdo není nikdy u nás spokojen s politickou situací, která opět má velká základ v historii. Komunismus představoval nejmladší epochu nedůvěry vůči státu a jeho strukturám.

Struktury a pravidla byly považovány za pozitivní pouze tehdy, když byly užitečné ke sledování osobních motivů, např. k možnosti kariéry nebo k dosažení vlastních výhod. V této době platilo mít oči a uši všude a nepropást nic z toho, co by jedinci mohlo přinést nějaký užitek. Socialismus Češi prožívali jako systém, s kterým museli navenek působit konformně, s nímž se ale vnitřně neidentifikovali. Člověk sice vzbuzoval zdání, jako kdyby pracoval, sledoval ale přitom své vlastní cíle a zájmy. Nedostatková ekonomika a špatně fungující služby vedly k nutnosti vždy nějak zajistit důstojný život pro sebe a nejbližší okolí. (Nový, str. 198, 2005)

Tím se dostávám k další typické vlastnosti Čechů a to je skromnost. Já osobně si této vlastnosti velmi vážím, i když mnoha ostatními mentalitami zůstává nepochopena. Jsem nesmírně ráda za to, že jsem byla vychovávána k tomu, že věci nejsou zadarmo a nikdy jsem je zadarmo nedostala. Dle mého názoru (a tento názor sdílí většina mého okolí) je důležité vést děti k tomu, aby znali cenu a hodnotu věcí, které mají a dostávají. Pokud je člověk skromný, řekla bych, že jakýsi samostatný životní start je pro něj potom jednodušší. Pokud nemá prostředky na nejmodernější techniku, značkové oblečení, luxusní auto a byt, tak se mu prostě svět nezhroutí.

S onou skromností souvisí cílevědomost a pracovitost. Tak výkonné pracovníky, jako jsme my Češi, jsem v zahraničí nepotkala. Srovnatelní mohou být Rumuni, kteří nicméně po celoživotním strádání a životu v bídě (dovolávám se na životní příběhy a informace, které jsem slyšela přímo od Rumunů, kdy většina obyvatel vydělává 200 euro měsíčně a jen nájem je 250...) nejsou schopni peníze šetřit a posunovat se v kariéře kupředu. Naopak

Češi jsou známi tím, že dokáží vybudovat velké, úspěšné organizace z ničeho, jdou si tvrdě za svým a jsou schopni při cestě za svým cílem obětovat a přetrpět mnohé. Je to vskutku obdivuhodné, nicméně s tím opět souvisí jedna vlastnost, která mne mrzí a odrazuje od života v ČR a to, že spousta lidí jde při dosahování vlastních zájmů přes mrtvoly.

Ona samotná závist vládne nejen světu, ale především Česku. Krásným příkladem mohou být klasické české filmy jako; Zítřka to roztočíme drahoušku nebo Co je doma, to se počítá, pánové. Přijde mi mnohdy úsměvné, že rodina šetří celé roky, upírá si spoustu věcí a pak si manžel koupí velmi drahý automobil a vytře všem známým a svému okolí zrak.

Říká se o nás, že jsme velmi materiálně založení, ale s tímto nesouhlasím. Po zkušenostech ze Španělska bych naopak řekla, že se tím materiálním pouze odměňujeme. Na Vánoce, narozeniny, za dobré známky, povýšení. Neplýtváme, nerozhazujeme a co pokládám za velmi důležité, máme rezervy. Připravenost na horší časy pokládám za velmi zodpovědnou a je to i součást samostatnosti, pro kterou jsme též známí.

Celý svět nás, i naše politické představitele pranýřuje za to, že jsme nesmírní rasisté a xenofobové. S tím souhlasím, nicméně bych řekla, že jsme též realisté a média (ačkoliv mnohdy též zmanipulovaná podávají vcelku pravdivé informace o situaci s uprchlíky, migranty, národnostními menšinami aj.) Nejsem ani rasista ani sluníčkář, stavím na svém zdravém selském rozumu. V porovnání s ostatními zeměmi bych avšak uvedla, že náš národ je velmi svobodný a to nejen co se týče svobody slova, ale i chování. Při představě, že někdo v USA vystřelí na prezidenta atrapou pistole, vyvěsí červené trenky na hrad, bude pořádat koncerty sympatizující k nacismu a veřejně hlásat, že by někoho zplynoval, tak myslím, že je buď do pár minut zatčen (v lepším případě) nebo mrtvý (v horším případě). Jsem ale ráda, za tuto svobodu a zároveň soudržnost národa, která mi umožňuje se ve své zemi cítit bezpečně, což opravdu nemohu říct o Anglii nebo Španělsku.

Pozůstatkem komunismu je zřejmě i ateismus Čechu, i když to možná není to správné slovo. Dle mého názoru každý v něco věří, ale nemusí to být nutně bůh, karma, osud aj. Lidé mohou prostě věřit v sami sebe. Opět toto považuji za pozitivum, samozřejmě jsem tolerantní k víře ostatních lidí, jen v poslední době víra mnohdy přerůstá ve fanatismus, a z toho mám (jako většina společnosti) opravdu strach.

Na co jsem v České společnosti nejvíce pyšná, je vzdělanost. Sice se o nás říká, že je to tu samý intelektuál, ale já to beru jako pozitivum. Důvodem vzdělanosti může být to, že je většina škol státních a proto se neplatí školné. Ve Španělsku ani Anglii tyto možnosti

nejsou a proto je zde dle mého názoru určitá diskriminace. Studovat nemůže každý, studovat může ten, kdo na to má. U nás bych vyzdvihla především úroveň angličtiny, kdy je v podstatě jedno, s kým se potkáte, ale nějaké slovíčko vždy ví. Společnost nás k tomu vede a podporuje. Máme filmy v původním jazyce s titulky v kině, slogany v angličtině, výuky jazyků od útlého věku a víceméně i tlak trhu práce, kdy minimálně základní znalost angličtiny je podmínkou vůbec k pozvánce na pohovor. Stejně tak se dává důraz i na firemní vzdělávání, další životní vzdělávání a co je nejdůležitější, lidé se zajímají a chtějí vědět.

Samotná andragogika a univerzity třetího věku se těší velké oblibě a zájmu, což například v porovnání se Španělskem je opravdová rarita. V Česku je dávám velký důraz na seberozvoj a sebevzdělávání, uplatnění a kariérní růst. Je pro nás důležité abychom byli vzdělaní, úspěšní, respektovaní a pokud možno to skloubili s rodinným životem.

Z výše uvedeného vyplývá, že rodiče vedou své děti k samostatnosti, cílevědomosti, slušnému chování a skromnosti. Samostatnost je přímo úměrná hranici trestní zodpovědnosti 14 let, kdy jsou mladiství zmocněni řídit automobil (pod dozorem osoby starší 18 let), mít pohlavní styk, mohou též nastoupit do práce atd. Bohužel celkem běžným jevem v české společnosti je mladá dívka s postarším mužem. Někdo se možná zarazí při pohledu na 15 letou dívku s třicátníkem či dokonce čtyřicátníkem, v důsledku to ale nikdo neřeší. Já osobně jsem si to uvědomila ve chvíli, kdy můj přítel velmi rozhořčeně reagoval na tyto páry, které jak ve Zlíně, tak v Praze vídal opravdu na každém rohu. Nechápal, že kolemjdoucí nereagují a nezavolají např. policii, případně nezavolají sociálku do těchto rodin. Je sice možné, že rodiče ani neví o vztazích svých ne vždy zletilých dcer, nicméně to dle mne není omluva. Mladé dívky jsou zranitelné a takovýto nerovný poměr jim může zničit život a velmi je poznamenat. Stejně tak jako obrovský problém vnímám konzumaci alkoholu a cigaret, kdy sama z vlastní zkušenosti vím, že opravdu není problém si ve 14 letech koupit v trafice balíček cigaret či vodku. Ve španělsku je hranice trestní odpovědnosti sice 16 let, ale minimálně do 18 let je s mladistvými zacházeno jako s dětmi, kdy je ke všemu potřeba souhlas rodičů, nejsou na ně kladeny nároky na samostatné rozhodování, myšlení či odpovědnost za své činy. Nicméně co se týče slušného chování, myslím si, že neexistuje, aby 15 leté dítě došlo domů nad ránem, což je naopak ve Španělsku běžné (v době festivalů, slavností měst a vesnic, svátků aj.) Ze zkušeností můžu říct, že ačkoliv u nás rodiče vedou děti k samostatnosti, tak mají méně volnosti a jsou více orientovány na budoucnost, ne na přítomnost. Zcela běžné se pokládá i to, že děti doma aspoň trochu pomáhají (občas vynesou smetí,

uklidí si pokoj, naskládají myčku, připraví si svačinu či snídani aj). Jsou vedeny k umírněnosti, sofistikovanému vystupování (na veřejnosti se nekřičí, nehází věcmi, netropí se scény a divadlo, chodí se včas, udržuje se respekt a úcta ke starším generacím – nejsme na stejné úrovni.) Štěstí, skvělé rodinné vztahy a spokojený život je sice důležitý, ale na žebříčku hodnot nezaujímá první příčku, na té se vyskytuje úspěšná budoucnost, vzdělání, dobře zajištěný život. Současná pozice ženy v české společnosti sice není nijak znevýhodněná, ale spousta žen i mužů stále zastává názor, že žena je strážkyně rodinného krbu a jsou vedeny k tomu, aby uměly vařit a byly schopné se postarat o domácnost, manžela a děti. I když žijeme v demokratické společnosti, myslím si, že role ženy pečovatelky a muže živitele je stále pořád vcelku běžná, ačkoliv můžeme vidět velký pokrok v zrovnoprávnění nejen pracovních příležitostí pro ženskou pohlaví. Situaci ve Španělsku se budu věnovat na následujících stranách.

1.3 Kultura Španělska

U nás v Česku stále panuje přesvědčení, že je Španělsko velmi katolická až ortodoxní země. Z hlediska historie a všem dobře známých inkvizičních procesů nelze než nesouhlasit, nicméně ta doba již uplynula a momentálně se Španělsko mezi silně věřící země určitě neřadí. Sice je téměř každý druhý pokřtěn, ale co se týče návštěv kostela, modliteb aj. to opravdu není tak horké. Striktně dodržují svátky, např. Velikonoce, kdy se konají masové průvody lidí v maskách, nesou se oltáře s pannou Marií i Ježíšem Kristem, nicméně tyto slavnosti slouží spíše jako společenská událost a udržování tradic, než k prokázání osobní náboženské příslušnosti.

Ačkoliv je Španělsko prezentováno jako jedna, celistvá země, můžeme pozorovat vcelku diametrální rozdíly v oblasti jazyků, hodnot a zvyků v každém konkrétním regionu. Můj přítel žije ve Valencii, která má spoustu svých krásných tradic a hodnot, které ovšem nejsou vůbec součástí kulturního prostředí např. v Barceloně. Celkově je to asi jako kdybyste porovnávali zvyky, tradice a svátky lidí z Prahy a z Valašska. Španělé jsou na svůj regionální původ velmi hrdí, proto na otázku, jaké jsou národnosti, většinou neodpovídají, že jsou Španělé, nýbrž Katalánci nebo že pochází z Valencie.

Mnozí lidé mylně házejí Španěly do jednoho pytle s Řeky a Italy. Už jen mezi těmito dvěma národnostmi jsou nesmírné rozdíly a Španělská mentalita se od nich liší opravdu diametrálním způsobem. Jedná se sice o temperamentní národ, zejména v komunikaci,

nicméně na rozdíl od Řeku a Italů nejsou Španělé promiskuitní. Na rozdíl od České společnosti, kde je nevěra veřejně tolerována, ve Španělsku je to neodpustitelný akt zrady, který není tolerován ani partnerem, ani rodinou (z obou stran, jak partnera, tak samotného nevěrníka). Nepoznala jsem nikoho, kdo by zastával názor, že každému to může ujet, či jednou nebo později se to stane, a to jsem na toto téma hovořila napříč třemi generacemi.

Pro mne bylo ze začátku velmi těžké rozpoznat, kdy se lidé hádají a kdy spolu normálně konverzují, ono to totiž, pokud neznáte jazyk, rozpoznat nelze. Výrazná gestikulace a mimika je součástí jejich bouřlivých diskuzí, nicméně musím podotknout, že se na konci vždy poplácají po rameni a v podstatě se nic nestalo. Dalším výrazným rozdílem v komunikaci je rovnost komunikátorů. Je v podstatě jedno, jestli je vám 15,35,55 nebo 80 let, všichni lidé jsou si rovni a formální komunikace se užívá opravdu jen v případě, že daného člověka neznáte.

Například můj přítel je učitel dětí na prvním stupni a všechny děti mu i ostatním učitelům tykají. Stejně tak mi při představení jeho rodičům bylo při první větě zakázáno používat formální oslovení „usted“ (neboli VY) a hned jsem musela všem z jeho rodiny tykat, ačkoliv to pro mne bylo velmi nepřírozené. Stejně tak pro mého přítele je nepřírozené říkat mé babičce či otci; dobrý den, děkuji vám, nashledanou aj. Pro mne reakce dětí, které jsou ve španělském rodině středem světa, byly mnohdy nepochopitelné a při hádkách synovce s babičkou jsem jenom zírala s otevřenou pusou. Nicméně se mi líbí, že pokud má jeden člen rodiny problém, celá rodina se semkne a kolektivně se to řeší. Je jedno jestli je to strýček z pátého kolena nebo váš otec, každý jedná s každým, jako kdyby to byl jeho nejbližší člověk, a ochotně si ve všem pomáhají.

Tím se dostávám k dalšímu bodu, a to k jejich otevřenosti. Z počátku mi připadalo nemožné, aby mě každý přijmul, každý se se mnou chtěl obejmout, zajít na kávu či večeři a nezapomněl se mi pak ozvat a zeptat, jak se mi daří. Španělé jsou nesmírně srdeční lidé a družní lidé. Zprvu mi dělalo velký problém ustát situace, kdy jsem šla pouze do obchodu, a během 50 metrů jsme se zastavili s pěti různými lidmi a s každým vykládali 20 minut. U nás je normální pozdravit a říct, že se určitě ozveme a domluvíme se na schůzce (kolikrát já jsem tohle slyšela a nikdy k tomu nedošlo). To Španělé ne, ti si zajdou na kávu klidně hned, času dost. Jejich přístup k času je, řekla bych, trochu laxní. Speciálně můj přítel minuty a hodiny moc nerozlišoval, nějak mu to vše splývalo, ale už se polepšil. Já jsem z domu zvyklá neustále pospíchat, dodržovat termíny a stihnout co nejvíce věcí za co nejméně času.

Mnoho lidí uvádí jako typický příklad lenosti onu siestu, tedy pauzu na oběd, která trvá většinou dvě hodiny. Nicméně pokud je venku 40 stupňů, opravdu není radno se hnát domů, za deset minut se najíst, pak se hnát zpět do práce či do školy a po cestě nejlépe zkolabovat. Španělé také nepovažují za normální a vhodné jíst o samotě. Proto například školní jídelny navštěvuje opravdu jen minimum dětí ze vzdálených vesnic a stejně tak pokud člověk pracuje v místě bydliště, tak chodí na oběd domů. Také nutno říci, že žádná forma zlevněných meníček u nich neexistuje a celkově služby jsou dost drahé. Po společném stolování bych jako samozřejmost zmínila i to, že děti se nestěhují po vylétnutí z rodinného hnízda stovky kilometrů, nýbrž metrů, tak aby bylo co nejbližší jeden druhému. (Sestra mého přítele bydlí, naproti přes silnici od rodičů, my jsme teď koupili byt v další ulici, takže si můžeme mávat z balkónu. Pro někoho možná nepředstavitelné, ale já jejich kulturu přijala a respektuji ji.)

Španělé jsou energičtí, nejdůležitějšími hodnotami jsou rodina a přátelé. Orientují se na přítomnost. Zajímavým rozdílem je to, že u nich život po padesátce rozhodně nekončí a mnohdy se dokáží bavit bouřlivěji a bláznivěji než o dvě generace mladší vnuci a vnučky. Většina lidí chodí o víkendu tančit latinsko – americké tance, kolem desáté večer se jde na večeri a zhruba do čtyř se sedí v baru. Na festivalech a slavnostech je krásné sledovat, jak se spolu baví všechny generace, skotačí babičky s vnuky a nikdo se za nikoho nestydí, naopak. Neděle je pak ve znamení celo rodinných obědů, u nás se většinou sejde 7-10 lidí.

S tímto stylem života bych též uvedla, že normální je obědvat kolem druhé a večeret kolem desáté. Proto jsou to spíše noční tvorové a je naprosto normální se v sobotu vzbudit ve dvanáct, nezáleží na tom, kolik vám je let.

To, co je u nás často pokládáno za nedostatek vychování – neomluvit se, pokud do někoho vrazíte, zvonící telefon uprostřed divadelního představení, rozbití cizí věci atd. – zde se nebere tak vážně a nikdo se tam nad tím nepozastavuje.

Jak již jsem zmínila, nejdůležitějším bodem v rodině jsou děti. Dostávají, řekla bych, až příliš všemožných věcí (a ve většině případů je ani vůbec nepotřebují) a velký důraz je kladen na to, aby děti mohly být dětmi. Děti se neposílají od 15 let na brigády, při navrhnutí této možnosti by si navíc i okolí poklepalo na čelo. Co je zajímavé, že pokud rodiče nemají na nejlepší hračky a oblečení a elektroniku pro dítě peníze, jednoduše se jako samozřejmost angažují prarodiče, strýčkové, sestřenky aj. přece dítě nebude strádat. Mně osobně tohle velmi vadí, zvláště kdy děti nehnou doma ani prstem a požadování domácích prací či nalezení

brigády je známka toho, že jsem špatná matka, nedej bože týrání dětí!. Se svou skromnou povahou jsem moc nepochodila, ale jak říkám, respektuji jejich kulturu. Celkově je normální, že „dětí“ jsou doma i 25 -30 letech bez práce a živí je rodiče. Neříkám že je to tak ve všech případech, ale není tam kladen důraz na osamostatnění, rodina se vždy postará.

Tím bych navázala i na potřebu vzdělání. Co se týče starších ročníků, momentálně 65 -75 let, ne všichni jsou gramotní, což bylo pro mne obrovským šokem. Samozřejmě je to důsledek diktatury Franka, asi tak jako u nás komunismus, pouze v tvrdší formě. Úroveň vzdělávání nehodnotím, jako špatnou, či zaostalou, ale zároveň si myslím, že mají co dohánět a zlepšovat. Rozhodně není samozřejmostí, že má ve Španělsku téměř každý člověk aspoň nějakou vysokou nebo vyšší odbornou školu. Stejně tak mne velmi překvapilo, že najít někoho, kdo mluví anglicky, je opravdu problém. Ačkoliv jsem se setkala s učiteli angličtiny, jejich úroveň byla, poněkud nedostatečná. Při představě, že takto kvalifikovaní lidé, dále učí jazyky je samozřejmé, že se úroveň angličtiny nezlepšuje. Nicméně musím také říct, že nově příchozí, mladí učitelé, kteří např. cestovali a viděli úroveň vzdělávání v jiných zemích, se snaží tyto standarty zvýšit a podněcovat děti k dlouhodobému studiu. Na základě toho momentálně dochází k obrovskému nárůstu mladých lidí, jenž studují vysoké školy.

V neposlední řadě bych zmínila i přístup k financím, který je stejně jako jejich život, orientován na přítomnost. Typická česká vlastnost rezerv a šetření na horší časy je jim v podstatě neznámá, a pokud mají peníze na účtu či v peněžence, tak si rádi dopřejí večeři, nový kus oblečení aj. každý druhý den. Někomu to může připadat jako rozhazování, pro někoho to znamená, že si umějí život užít. Co člověk, to názor.

Abych to tedy shrnula, myslím si, že Španělé nevychovávali své děti k tomu být samostatní a umět se o sebe postarat, nicméně jejich způsob života to ani nevyžaduje. Na děti nejsou kladeny nároky na zvládnání tří jazyků, miliónu různých zálib. Výchova je založena spíše na dobrém kamarádském vztahu, než na autoritě, která při rovnocenných rolích je dle mého názoru těžko uskutečnitelná. Na druhou stranu, pokud by někdo viděl 15 letou dívku s třicetiletým mužem, tak by do deseti minut muž seděl v policejním autě. Stejně tak kdyby někdo prodal alkohol a cigarety mladistvým, trafikou či obchod zavřou či zaměstnance vyhodí. Musím avšak zmínit, že je například zcela běžné se 15 leté děti lítají po venku do rána při konání různých festivalů a slavností regionů, ačkoliv jejich rodiče jsou ve vesnici někde poblíž. Stejně tak mne a dva známé, co přijeli na dovolenou do Španělska zarazila na jedné slavnosti, když sestřenka od kamaráda mého přítele vzala na festival své týdenní miminko a venku jsme byli až do 4 do rána. Bylo mi vysvětleno, že je to zcela normální a děti se od

narození berou úplně všude. Tím si zvyknou na hluk, na konverzaci a vlastně je tak i všichni ostatní lidé znají už od narození a hned takto zprvu si navazují vzájemné vazby. U nás přijít matka byt' s ročním dítětem někde na vesnickou zábavu, zůstat po desáté hodině, tak věřím, že jí spousta lidí vysvětlí, jak špatná je matka a dostane spoustu rad k bezpečné výchově svého dítěte.

Netvrdím, že pro Španěly není důležité vzdělání. Samozřejmě, stejně jako tady, tak i tam rodiče vedou děti ke vzdělanosti a je to jedna z priorit v životě každého jedince. Myšleno je to tak, že dle mého pohledu jsou u nás děti více tlačeny k tomu, aby studovali, našli si dobrou práci, měli se dobře a břemeno starosti bylo na jejich bedrech, kdežto ve Španělsku tento tlak není třeba, on se vždy najde někdo, kdo pomůže.

2 VÝCHOVA Z POHLEDU RODIČŮ

V této části se budu věnovat tomu, jak rodiče přistupují k výchově, kde získávají informace a též se zaměřím na kurzy rodičovství. K výchově každý rodič přistupuje individuálně v závislosti na mnoha faktorech. Určitě to budou osobní hodnoty, prostředí, rodina, minulost ale i materiální podmínky a klimatické podmínky.

Existuje mnoho druhů dělení výchovy, já osobně jsem v dotazníku zvolila níže uvedené dělení, na kterém se shoduje více autorů (Vališová, 1998, s. 81):

- autoritativní = demokratický (podle Rys, 1988) – je považován za optimální a vyvážený; vychovatelé jsou nároční, pevní a přímí vůči dětem, své požadavky formulují na věcném základě a chtějí o nich diskutovat, mají porozumění, podporují iniciativu
- autoritářský – preferuje naprostou poslušnost, trestající přístup k dítěti, který by měl řídit jeho jednání a nedává prostor k samostatnosti, iniciativě; málo respektuje přání a potřeby dětí
- dovolující – nedostatečně využívá autoritu; vychovatel mívá k dětem dobrý vztah, ale málo je řídí, směřuje a zřídka je trestá

Výchova se dá též definovat jako jakési záměrné působení rodičů, učitelů a institucí na děti a mladistvé za cílem rozvinout v dítěti požadované vlastnosti, názory, postoje, hodnotové orientace aj. Je to působení užívajících určitých výchovných prostředků a metod, založených na zkušenostech, tradici, popřípadě i vědeckých poznatcích. (Čáp, Mareš, str. 247, 2001)

Nicméně výchova není jen jednostranné působení rodičů na děti, samotné děti působí na dospělé. Mají schopnost ovlivnit jejich náladu, chování, postupy ve výchově aj. a tím pádem je výchova spíše jakési vzájemné působení. Výchova dětí se tedy dá pojmut jako jakási forma celoživotního vzdělávání dospělých, kdy každý den dochází k osvojování nových poznatků, postupů, dovedností, technik a metod, které směřují nejen k vytvoření pozitivní budoucnosti pro děti, ale i samotné dospělé. Od toho, jaký život vedou naše děti, se většinou odvíjí i kvalita našeho života díky vzájemné propojenosti. Toto vzdělávání či proces každodenního učení se lze pojmut jak formální, neformální i informální formou.

2.1 Neformální vzdělávání rodičů

Dle Průchy (Průcha, Veteška, str.181, 2012) neformální vzdělávání zahrnuje; *jakékoliv organizované vzdělávací aktivity probíhající mimo formální vzdělávání. Realizuje se formou kurzů, seminářů, školení apod., zpravidla v zařízení zaměstnavatelů, soukromých vzdělávacích institucí, neziskových organizací, ale i v klasických školách. Neformální vzdělávání, které nevede k získání uceleného stupně vzdělání, zahrnuje například kurzy cizích jazyků, počítačové kurzy, rekvalifikační kurzy, kurzy autoškol, volnočasové aktivity, ale také krátkodobá školení a přednášky (legislativní změny, povinná školení zaměstnanců atd.). Nutnou podmínkou realizace neformálního vzdělávání je vedení vzdělávací akce odborníkem (lektorem, trenérem, tutorem, atd.). Neformálnímu vzdělávání se přisuzuje velká důležitost jako způsobu naplňování celoživotního vzdělávání.*

Neformálním vzděláváním rodičů se zabývá několik institucí jak u nás, tak i ve Španělsku. Jedná se většinou o kurzy pořádané neziskovými organizacemi. Ve Zlíně tyto kurzy probíhají pod záštitou Centra pro rodinu. Neformální vzdělávání může probíhat např. v rámci jednorázových přednášek, workshopů, konferencí, a nebo, jak je tomu případně Centra pro rodinu, ve formě dlouhodobých kurzů. Já osobně jsem se zaměřila na kurzy rodičovství, které nabízí každé větší město. Spojila jsem se s paní Eliškou Vondráčkovou, která poskytuje materiály lektorům, jenž tyto kurzy pořádají. Paní Vondráčková také spolupracuje s centrem pro rodinu v Brně, které kurzy rodičovství pořádá pravidelně už více než 15 let.

Zprvu jsem se ptala, jak dlouho tradici mají kurzy rodičovství v ČR. Na samotném počátku stála paní Valerie Wágnerová, která přivezla jakousi strukturu těchto kurzů ze zahraničí. Paní Wágnerová přivezla do ČR, přeložila a zpracovala informace o výchově dětí vycházející ze zásad individuální psychologie zpracované Dinkmayerem a MacKayem. Do té doby se pro rodiče nabízely kurzy přípravy na porod, ale učit rodiče vychovávat děti nebylo vůbec samozřejmostí. Takovým počátkem byl rok 2003.

Cílem kurzů (konkrétně u kurzu Efektivní výchova krok za krokem nebo novější varianta Devatero úspěšného rodiče) je především vést rodiče k uvědomění si toho, jaké jsou rozdíly mezi jednotlivými rodičovskými přístupy a jak zkušenost z vlastní rodiny ovlivňuje rodičovské chování. Dále představuje rodičům koncept "pocit sounáležitosti" vycházející z Individuální psychologie. V neposlední řadě učí rodiče používat některé komunikační techniky.

Zajímala jsem se také zda, lektoři získávají nějakou zpětnou vazbu od účastníků jejich

kurzů. Rodičovské kurzy probíhají spíše ve formě poradenství, které je zaměřeno na několik konkrétních skupinových sezení, kdy se jako výukové metody používají především přednášky a někdy i diskuze. Nicméně základem každého vzdělávání je, nebo by měla být, schopnost měřit efektivitu vzdělávání. Měli bychom být schopní určit stav před a po, což mi přišlo trošku problematické u tohoto tématu. Snažila jsem se najít různé výzkumy či šetření, které by se týkali této problematiky, ale i samotná paní Vondráčková mne utvrdila v tom, že zpětná vazba u rodičovských kurzů se příliš nevyskytuje a ona sama, kromě jejích prací neví o nikom, kdo by se touto problematikou zabýval dále po ukončení kurzu. Problém je v tom, že je obtížné sestavit kontrolní skupinu rodičů a porovnávat vliv kurzu. Dá se to přirovnat k jazykovým kurzům, kdy jedinec sice složí teoretické testy a dostane např. nějaký certifikát, ale v průběhu dalších let se s ním již nepracuje, aby se zjistilo, jak mu tento kurz ovlivnil život, zda nabitě jazykové vědomosti uplatňuje v každodenním životě, zda měli efekt na kvalitu a způsob jeho života, či to bylo jen zpestření volnočasových aktivit. V zahraničí nicméně podobné výzkumy probíhaly.

Původně byly kurzy realizovány pouze na půdě NNO, v současné době se na realizaci některých kurzů podílí OSPOdy, kdy se přesněji jedná o kurzy pro pěstouny, jenž jsou nařízeny zákonem.

Vančáková rozděluje vzdělávání pěstounů na dva typy. Prvním typem je **jednorázové přípravné školení budoucích pěstounů**, které probíhá v momentě, kdy je pěstounská péče organizovaná úřadem a to ještě před umístěním dítěte do pěstounské rodiny. Toto vzdělávání je povinné pro náhradní rodinnou péči zprostředkovanou podle § 19 zákona 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí. Každý z pěstounů se musí zúčastnit alespoň 48 hodin vzdělávání u klasické (dlouhodobé) pěstounské péče a 72 hodin u pěstounů na přechodnou péči. Přípravný kurz zajišťuje budoucím pěstounům krajský úřad.

Druhým typem je **průběžné vzdělávání pěstounů**, kterého se musí zúčastnit všichni pěstouni po dobu vykonávání pěstounské péče, jak dlouhodobé, tak i přechodné. Podle § 47a odst. 2 písm. d) zákona o sociálně-právní ochraně dětí jde o „právo na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti“, toto právo je spojeno s povinností upravenou písm. f) téhož ustanovení „zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě

jdoucích“. Pokud je dítě svěřeno do společné péče pěstounů (nebo o něj osobně pečují dva poručníci), platí tato povinnost pro oba pěstouny (poručníky). (Vančáková, 2000)

Forma a témata průběžného vzdělávání by měly vycházet z potřeb svěřeného dítěte, zaměřovat se na rozvoj kompetencí pěstouna a zvyšování kvality výkonu pěstounské péče. Podrobnosti jsou upraveny prováděcí vyhláškou. Prováděcí vyhláška v § 5 upravuje obsah tohoto vzdělávání, zákonná úprava však nestanovuje forem vzdělávání. Kromě účasti na docházkových či pobytových kurzech lze využít i dalších formy vzdělávání, jako je např. e-learning, samostudium či vzdělávání prováděné přímo zaměstnanci doprovázejícího subjektu. Doprovázející subjekt je povinen sledovat a pro případnou kontrolu doložit rozsah vzdělávání a jeho téma (osvědčením o absolvování kurzu, záznam o účasti na jiné formě vzdělávání v dokumentaci pěstouna atd.). (Vančáková, 2000)

Ve formálním vzdělávacím prostředí jako např. školách jsou kurzy rodičovství nabízeny také, ale pouze na pod záštitou církevních organizací.

Kurzy zabezpečují lektori konkrétních rodinných center. Ptala jsem se na podmínky k vykonávání či vedení těchto kurzů a byla jsem trošičku zaskočena. Očekávala jsem např. požadavek na vysokoškolské vzdělání v oboru pedagogiky, andragogiky, sociální práce aj. ale např. konkrétně u kurzu „efektivní výchova krok za krokem“ vzdělávají rodiče absolventi předešlého rodičovského kurzu. Podmínkou možnosti vyučování rodičovského kurzu je jeho dřívější absolvování. Certifikát získá ten, kdo splní požadované procento účasti a zpracuje závěrečnou prezentaci. Nicméně „Kurz Devatero úspěšného rodiče“ vedu již několik let pouze paní Vondráčková a její dvě kolegyně, které mají vysokoškolské vzdělání v humanitních oborech.

Účast nebo obliba kurzů záleží většinou na prostředí, ve kterém se uskutečňuje. Pokud je kurz pořádán na škole, záleží vždy na tom, kdo kurz na škole propaguje a jak tohoto pedagoga rodiče "berou". Více běžné jsou kurzy nabízené v rámci nabídky rodinných center. Obecně platí, že o účast mají větší zájem rodiče malých dětí, nejčastěji v období vzdoru, než rodiče školáků. Paní Vondráčková se ale zmínila i o případu, kdy absolvování kurzu byla podmínkou pro přijetí dítěte do soukromé mateřské školky (MŠ Pramínek, Brno).

Společnost BFZ (bfz - vzdělávací akademie s.r.o.) v současné době nabízí mnoho kurzů ve spolupráci s pracovními úřady, podniky, ministerstvy a jinými organizacemi. Mezi některé z kurzů patří:

- Biologické a psychologické rodičovství
- Dítě v náročné životní situaci (konflikty, frustrace, deprivace, stres)
- Metody efektivního rodičovství
- Přestupky dětí a mládeže proti domácím pravidlům, slušnému chování,
- lhaní - tresty a odměny
- Vztahové, osobní a rodinné problémy - vliv rodiny na náš život, upevňování vztahů
- v rodině
- Výchova dospívajících dětí v náhradní rodinné péči - jak mluvit s puberťákem
- Výchova a péče o dítě se zaměřením na různé věkové kategorie

2.2 Informální vzdělávání

Průcha definuje informální učení jako: *Proces získávání vědomostí, osvojování si dovedností, postojů a kompetencí z každodenních zkušeností a činností v práci, rodině a ve volném čase (ze sociálního prostředí a z osobních kontaktů). Zahrnuje rovněž sebevzdělávání, byť si učící se jedinec většinou nemá možnost ověřit nabyté znalosti. Na rozdíl od formálního nebo neformálního vzdělávání je informální učení neorganizované, zpravidla nesystematické a institucionálně nekoordinované. Dochází k němu obvykle spontánně, nemá charakter záměrného učení. Má však v rozvoji člověka vysokou důležitost, neboť jednotlivci se informální učí od raného dětství v průběhu celého života, například ve formě mezigeneračního učení.* (Průcha, Veteška str 130, 2012)

Rodiče tak v rámci informálního vzdělávání získávají konkrétní vědomosti a znalosti především na základě vlastní iniciativy, například četbou odborných knih zaměřujících se na metody výchovy, komunikace, psychologie a pedagogiky. To, co je správné, žádoucí, přínosné aj. je u každého z nás velmi individuální a stejně tak i vzdělávací potřeby rodičů se velmi liší. Ne každý pokládá za nutné se dále vzdělávat a rozšiřovat tak své kompetence i způsobilost. Mnozí z nás pokládají za nejdůležitější formu vědomostí a znalostí ty, které získaly v průběhu života a vychází tak právě z jejich osobní zkušenosti.

Často přebírají styl výchovy, který na ně aplikovali jejich rodiče a rodina jako celek, s kterým se ztotožní a považují jej za správný a efektivní. Samotné mezigenerační učení probíhá

ve všech formách a rovinách. Může být záměrné i nezáměrné, vědomé i nevědomé, neformální i formální.

Informální vzdělávání má nesporně velký vliv na přístup k výchově, vnímání míry regulace ve výchově i metody, které rodič uplatňuje. Bohužel je vcelku těžké proces informálního vzdělávání zaznamenat a vést výzkum, jelikož tato forma vzdělávání probíhá po celý život a působí na ni nesmírný počet různých faktorů, se kterými se každý jedinec potýká v rámci každodenního života.

3 AUTORITA

Existuje mnoho definicí autority, vybrala jsem tři z nich, které mi přijdou nejvýstižnější. *Autorita vliv na jiné osoby, vedoucí je k poslušnosti v určité oblasti. Autorita je pro děti stejně nutná jako láska. V době dospívání se dokonce stává důležitější*“ (Sillamy, 2001, s. 22).

V pedagogickém slovníku můžeme nalézt definici, kde se uvádí, že autorita je „*legitimní moc. Moc uplatňovaná v souladu s hodnotami těch, kdo jsou ovládáni, jim přijatelnou formou, která si získala jejich souhlas*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 27).

Samotný pojem autorita pochází z latinského auctoritas, což znamená platnost, vážnost, vliv, rada, úsilí, rok či vlastnické právo.

Existuje mnoho rozdělení autority, které spolu navíc ještě i souvisí. V různých funkcích, situacích používají jedinci různé druhy autority, pokud chtějí úspěšně řídit a ovlivňovat svoje okolí. Vališová uvádí nejčastěji uváděné varianty členění:

- 1) autorita skutečná – podřízení respektují stanovenou strategii, jsou vstřícní, jejich aktivita je trvalá a soudržná
- 2) zdánlivá – ve skupině panuje nedůvěra, neochota ke spolupráci, nositel autority nemá oporu
- 3) přirozená – vyplývá ze spontánnosti, je založena na osobnostních rysech, profesních dovednostech a temperamentu učitele; člověk si ji dlouho buduje, ale snadno ji může ztratit
- 4) získaná – je postavena na autoritě přirozené; podílí se ní výchova a individuální cílevědomé úsilí
- 5) osobní – přirozený vliv, který vyplývá z individuálních vlastností a schopností učitele
- 6) poziční – míra vlivu, kterou člověk získává na základě svého postavení v organizaci
- 7) funkční – vlivnost daná plněním úkolů, kvalitou výkonu určité role nebo funkce
- 8) formální – vyplývá z postavení a jemu odpovídající činnosti
- 9) neformální – je založena na lidských a odborných charakteristikách jedince, který má na své okolí přirozený vliv; v pedagogice nezáleží jen na osobnosti učitele, jeho vlastnostech a jeho pedagogické, věcné a politické přípravě, ale utváří se ve vztahu k žákům; do jisté míry je závislá na motivaci žáka, na jeho vztahu k danému předmětu, na tom, že se mu chce, může a umí naučit; základem této autority je i snaha po napodobení, spojená s obdivem
- 10) statutární – je dána silou a stupněm našeho zařazení v hierarchii organizace, skupiny; její získání je automatické s přidělením funkce

- 11) charismatická – plyne z naší osobnosti; je podmíněna vztahem k lidem, vystupováním
- 12) odborná – získává se díky profesním znalostem
- 13) morální – je založena na poctivém vztahu k sobě, ostatním lidem i ke světu; záleží na síle charakteru a humánnosti člověka (Vališová, 1998, s. 15)

3.1 Přirozená autorita

Podmínkou přirozené autority je, aby členové skupiny sdíleli společné hodnoty a cíle, při jejichž dosahování má nositel autority uznávanou převahu či zásluhu. Podstatné předpoklady přirozené autority podle některých autorů, které nejsou založené na výzkumu (Vališová, 1998, s. 76):

- vysoká personální a odborná úroveň
- umění vést a řídit kolektiv
- dovednost komunikovat a spolupracovat se skupinou
- dovednost předcházet konfliktům a případně je řešit
- umění nenásilně přesvědčovat a vyjednávat
- dovednost motivovat k výkonu
- umění kombinovat humor, důslednost, přísnost
- dovednost zvládat své citové stavy k sobě i ostatním
- umění stanovit vzájemná pravidla
- umění sdělovat pochvalu i kritiku
- kultivované vystupování

3.2 Vztah autority a svobody

Mezi tímto vztahem existuje určité dilema. Každý člověk má právo zvolit si, zda je v jeho životě autorita potřebná anebo ji vnímá jako zásah do práv a svobod dítěte. Někomu se může zdát, že pojmy autorita a svoboda jsou antonyma. Svoboda každého z nás je nezbytně nutná k tomu, abychom se mohli rozvíjet, seberealizovat, uplatňovat své potřeby, přání a zájmy a autorita nám má pomoc k tomu, abychom při své seberealizaci aj. jednali zodpovědně a efektivně ke vztahu naší budoucnosti. Otázkou tedy zůstává, jak můžeme hovořit o nevynuceném jednání, když se náš život musí podřizovat pravidlům, zákonům a společenským normám?

To, jak přistupujeme ke svým dětem, má vliv na celý jejich život i budoucnost. Přístup k autoritě většinou vychází z určitých norem společnosti, které jsou všeobecně uznávané a

jsou tak částí dlouhého procesu socializace každého jedince. Výchova by měla stimulovat a podporovat jedince, ne direktivně vést. Rodiče by měli vést své děti k porozumění, samostatnosti, ohleduplnosti, cílevědomosti a schopnosti rozlišit to, co je dobré a co špatné.

Vychovávat jedince neznamena brát mu možnost být sám sebou, omezovat jeho schopnosti a působit autoritářsky. Dítě se ale včleňuje do společnosti, ve které svoboda a autorita nejsou vzájemně se vylučující protiklady, nýbrž doplňující se aspekty formativního působení. (Vališová, 2005, s. 77)

Postupem vývoje jedince by měla ale ztrácet na významu autorita vnější a přibývat na důležitosti jeho autonomní seberegulace.

Nelze nicméně tedy jednoznačně určit, jak k autoritě a celkové výchově přistupovat, jelikož rozhodování a výběr konkrétních metod je ovlivněn mnoha faktory, v případě mé bakalářské práce např. vlivem kultury. „*Jde vlastně o proces neustálého hledání kompromisu mezi autoritou, svobodou a vlastní odpovědností.*“ (Vališová, 1998, s. 14).

3.3 Vznik a ztráta autority

Proces nabývání autority je velice komplikovaný a ještě komplikovanější je autoritu udržet. Co člověk, to názor a stejně tak je každý z nás jedinečnou osobností, která potřebuje specifický, či bych spíše řekla individuální přístup. To, že se nám podaří získat autoritu např. v práci, avšak neznamena, že budeme mít přirozenou autoritu i doma, v rodině. Stejně tak je vcelku běžné, že ačkoliv jsme něčí autoritu získávali velmi dlouho a složitým procesem, můžeme ji ztratit během pár minut. Stačí jediné zaváhání, špatné rozhodnutí, které vede ke ztrátě důvěry a tím samozřejmě také ke ztrátě autority. Zde jsou nejdůležitější zásady, kterými by se měl člověk řídit, pokud chce svou autoritu posílit a nechce o ni přijít (Vališová, 2008).

1. Faktory posilující vznik přirozené autority

- vnitřní stabilita osobnosti – jedinec, který si zachová v krizových situacích klid a jasnou hlavu, nadhled a schopnost reagovat na konkrétní situaci
- vysoká míra profesionální a odborné úrovně – což je podstatné hlavně v učitelské profesi jak již bylo řečeno
- schopnost vést a řídit kolektiv
- dovednost komunikovat, předcházet konfliktům a řešit je
- umění sdělovat pochvalu a kritiku

- odolnost vůči stresu
  - vlastnosti jako smysl pro humor, tolerance, respekt, ale také přísnost a důslednost
2. Faktory oslabující autoritu
- nedůslednost – děti potřebují jasné hranice a pravidla, dle kterých se mohou řídit nadměrná suverenita
  - nedodržení slibů – nedodržení slibu je vlastnost, která se netoleruje ani mezi dospělými, natož u dětí; pokud od nich rodiče či učitelé vyžadují určité povinnosti a spoléhají se na jejich splnění, to samé očekávají děti
  - nízké sebevědomí, nerozhodnost, nevyrovnanost – takové vlastnosti děti velmi rychle poznají a nemohou jedince, který jimi disponuje respektovat; zvláště to platí u dětí v období puberty a adolescence
  - nespravedlnost – v prostředí školy jde samozřejmě o vztah mezi učitelem a žáky; je nepřijatelné, aby si učitel některé žáky oblíbil a jiné nikoliv; to samé platí v prostředí
  - rodiny mezi rodiči a jejich dětmi
  - manipulativní chování, hrozby

Existuje mnoho důvodů, proč rodič ztratí autoritu. Velký vliv na ztrátu má např. časové vytížení rodiče, kdy se nemůže v dostatečné míře věnovat svému dítěti. V tomto případě nejsou rodiče schopni rozpoznat, jaké jsou potřeby a přání dítěte, zda má nějaké problémy, nebo či se jen zajímat, jaký mělo dítě den, co se mu povedlo či nepovedlo. Dítě se může cítit osamělé a již nemusí být schopno s rodiči navázat vzájemný vztah. Lze tedy říci, že pozornost a zájem je základem autority a pokud tomu tak není a dítě má mnoho svobody a volnosti, může opět jít o velmi negativní prvek.

Ve výchově dětí jsou totiž důležité hranice, které by dítě mělo respektovat. Pokud dítě takové hranice v rodině nemá stanovené, může být opět zmatené, protože v jiném prostředí, například školním, hranice existují a dítě je musí dodržovat. Takový rozpor v životě může působit nemalé problémy, které posléze mohou být taky špatně pochopeny např. ostatními lidmi mimo rodinu.

Zejména pro děti v období dospívání je důležité, aby k nim byli dospělí upřímní, drželi své slovo a jednali spravedlivě. Děti ocení, pokud rodič či jiný vychovatel jedná tak, jak vyžaduje po nich samotných a dokáže přiznat svou chybu. Matějček (1989, s. 308) k tomu

dodává: „neodpouštějí, když se někdo na ně „vytahuje“, když předstírá něco, co neví nebo neumí, když zastírá svou slabost siláckými gesty, když nemá tzv. páteř a jedná a mluví jednou tak a podruhé jinak.“ Pro rodiče a i jiné vychovatele, kteří jednají s dětmi, může být obtížné přiznat chybu či slabost, ale jak je patrné, děti právě toto oceňují. Je tedy zřejmé, že pokud rodič nechce ztratit autoritu, neměl by se před dětmi bát přiznat chybu, které se dopustil.

3.4 Autorita v závislosti na věku

Od narození až po pubertu je největším vzorem dítěte právě jeho rodič a na to musí brát každý dospělý ohled a přizpůsobit tomu své jednání. *Rodina poskytuje dítěti modely k napodobování a identifikaci. Předává mu základní model – model sociální interakce a komunikace v malé sociální skupině. Začleňuje dítě do určitého způsobu života a předává mu určité sociální požadavky a normy.* (Čáp, 1993, s. 272)

Podle Matějčka (1989, s. 308-309) se autorita někdy definuje jako „prožívaný vztah převahy jedné osobnosti nad druhou a prožívaný vztah závislosti a opory jedné osoby v druhé.“ Pokud jde o autoritu rodiče, mělo by jít o převahu osoby zkušenější a zralejší nad osobou méně zkušenou. Nicméně ve vztahu rodič a dítě je také klíčovým aspektem citové pouto, které může narušovat proces získávání a udržování si autority. Rodiče si u svých dětí získávají autoritu, pokud jim jsou správným příkladem, tedy vzorem, jak jsem již uvedla. Dále upřímným vztahem k dítěti, vzájemnou úctou a důvěrou mezi nimi i ostatními členy rodiny. Rodiče se musí chovat a jednat tak, jak si přejí, aby se chovaly jejich děti. Musí uznávat práva jiných lidí. Dbát a respektovat společenské normy či hodnoty a ty dále předávat svým dětem

Období dospívání – pubescence

Jedná se o období mezi 11 a 15 rokem, které bývá označováno za přechodnou fázi mezi dětstvím a dospělostí. V tomto období bývá dítě vcelku nedůvěřivé vůči autoritám obecně, o to více se projevuje kritičtější postoj vůči rodičům. Dospívající začínají více přemýšlet o normách, které jsou jim předkládány. Pravidla a postoje jsou jim celý život vštěpovány od rodičů a právě od nich si děti v tomto období chtějí získat co největší odstup a osamostatnit se. Předkládané normy dospívající uznávají jen v případě, že jsou o jejich významu sami přesvědčeni. Většinou ale normy dodržují alespoň v přiměřené míře, aby nevyvolali zbytečné problémy.

V tomto období mají též výrazný vliv na dítě jeho vrstevníci či vliv referenční skupiny a její hodnoty, názory, postoje a pravidla. Tyto hodnoty se stávají pro dospívajícího důležitější, než ty které jsou požadovány a uplatňovány v rodině nebo společnosti. Dochází tedy k určité krizi autority v rodině, protože se dítě se od rodiny odpoutat a být samostatné. Děti v tomto věku odmítají jakékoliv pravidla či rady od rodičů. Rodič již není přijímán automaticky jako formální autorita. Je přijímán jen v případě, jestliže dospívajícím v něčem imponuje (Vágnerová, 2000).

Období adolescence

Jedná se o období mezi 15 až 20 rokem života, kdy se jedinec rozvíjí, osamostatňuje a dochází k mnohým změnám v osobním a rodinném životě. Je vcelku běžným jevem, že dospívající odmítají akceptovat dosavadní zažitá normy a hodnoty. To co považovali za správné, normální, vhodné a žádoucí nyní detailně zkoumají a zvažují, zda je tomu opravdu tak, jak jim bylo vštěpováno rodiči. Rodiče a děti se dostávají do konfliktu, jelikož ne vždy nové nalezené postoje a názory jsou shodné s těmi od rodičů. Velmi důležitá je v tomto období autorita rodiče, která může pomoci při nalezení správné cesty, usměrnění aj. Nicméně v tomto období je působení autority značně oslabeno. Adolescenti stojí na prahu dospělosti a uvědomují si, že by se měli chovat jako jejich rodiče.

Z toho důvodu dochází k nepřiměřené kritice, která vyplývá ze střetu představ a ideálů dospívajícího ze zkušenosti s realitou. Adolescenti kritizují chování, normy a hodnoty, které rodiče upřednostňují. Stejně tak odmítají slabost rodičů a neberou v úvahu jejich potřeby. Důležité jsou pro ně jejich vlastní potřeby a představy o světě. Velmi důležitým prvkem v období adolescence jsou vztahy s vrstevníky a navázání partnerských vztahů. Tato skutečnost poukazuje na oslabení autority rodičů v období adolescence a zvýšení nezávislosti dítěte, kterou rodiče musí očekávat i do určité formy respektovat a akceptovat.

(Vágnerová, 2000).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

4.1 Pojetí výzkumného šetření a výzkumný problém

Pojem regulace ve výchově je předmětem mnoha šetření a výzkumů jak v České republice, tak i v zahraničí. V rámci tohoto výzkumného projektu je na regulaci nahlíženo z především kulturního hlediska a též hlavně z pohledů rodičů.

Pro výzkum zaměřený na vnímání míry regulace ve výchově je nezbytné se zabývat stylem výchovy, kteří rodiče uplatňují vůči svým dětem. Danou problematikou se zabývají především zahraniční odborníci, já osobně jsem si vybrala dotazník „parenting style questionnaire“ z publikace *Authoritative, authoritarian and permissive parenting practices: Development of a new measure*, Psychological reports (Robinson, Mandlerco, Olsen, Hart, 1995), který jsem přeložila z anglického jazyka do češtiny. Tento dotazník se zaměřuje na vymezení tří rozdílných výchovných stylů, jimiž jsou autoritativní, autoritářský a permisivní, pomocí různě zaměřených otázek prokazujících přísnost či naopak benevolenci rodičů vůči jejich dětem.

Původní výzkum, jak je v jeho názvu uvedeno, zkoumá tři výchovné styly. Autoritářský, autoritativní a permisivní. Výzkum byl vyvinut pro rodiče dětí školního věku, já osobně jsem je specifikovala pro rodiče 14 a 15 letých dětí (žáků 8 a 9. tříd). V současné době se jedná o aktuální téma, jelikož je dáván stále větší důraz na znalost ostatních kultur a tím i rozvoj multikulturní výchovy, pro kterou je znalost mechanismů výchova stěžejním bodem.

Jako klíčovou doménu jsem pro svůj výzkum zvolila doménu vnímání míry regulace v závislosti na kulturním prostředí, z čehož vyplývá i výzkumný problém našeho šetření. Jak přistupují rodiče v České republice a ve Španělsku k výchově svých dětí a jaké povinnosti jsou dětem ukládány jejich rodiči v jednotlivých kulturách?

Metodika výzkumu

- Kvantitativní výzkum
- Šetření pomocí dotazníku
- Dostupný výběr prostřednictvím dotazníkového formuláře
- Analýza a interpretace dat

4.2 Výzkumné cíle

Jako hlavní výzkumný cíl jsme si stanovili komparaci míry regulace ve výchově v závislosti na kulturním prostředí, uskutečněnou ve dvou zemích, a to v České republice a ve Španělsku. Základní dotazník jsem doplnila otázkami zaměřující se na postoje rodičů k různým tématům a stejně tak jsem se zaměřila i na zjištění životních hodnot a priorit u každého rodiče zvlášť.

Dílčími cíli výzkumu je poté ověřit, zda rozdílnost povah a chování dětí i dospělých v každé zemi vychází a přímo souvisí s výchovným stylem, hodnotami a zvyklostmi každé kultury dané země, jenž jim byly vštěpovány v průběhu celého života. Usilujeme o zjištění souvislosti mezi výchovou, kulturou a výslednou povahou a jednáním každého jedince, což může být klíčovou znalostí či informací pro pochopení ostatních národů a možnost vzájemného porozumění i přes hranice různých zemí.

4.3 Výzkumný problém a výzkumné otázky

Pro výzkum byly stanoveny následující dva výzkumné problémy.

Jak přistupují rodiče v České republice a ve Španělsku k výchově svých dětí?

Jaké povinnosti dětem jsou ukládány rodiči v jednotlivých kulturách?

Výzkumné otázky

VO1

Jaké výchovné styly rodiče uplatňují při výchově svých dětí?

VO2

Jaké nároky jsou kladeny na děti a jaké mají děti povinnosti?

VO3

Které důležité hodnoty uvádějí rodiče v souvislosti s budoucností svých dětí?

VO4

Které charakterní vlastnosti pokládají rodiče u svých dětí za klíčové?

4.4 Výzkumný soubor

Výzkumný vzorek

- Základní soubor: Respondenti dospělého věku, rodiče všech dětí v ČR
- Výběrový soubor: Dostupný výběr – Rodiče dětí ze dvou základních škol v každé zemi
- Předpokládaný vzorek: cca 100 respondentů z každé země

Základním výzkumným souborem, který by měl požadovanou vypovídající hodnotu, by byli rodiče žáků 8. – 9. tříd všech základních škol v České Republice a ve Španělsku. Pro svůj výzkum jsem zvolila výběrový výzkumný soubor, který byl vytvořen na základě dostupného způsobu výběru a zaměřila jsem se tedy na rodiče dvou základních škol ve Zlíně (ZŠ Slovenská a ZŠ Komenského I) a dvou základních škol ve Španělsku (Colegio Santo domingo Villanueva de Castellón a I.E.S Albal). Kritérium pro výběr výzkumného souboru bylo dáno lokalitou, kde se škola nachází a velikostí samotné školy, aby byl splněn požadavek minimálního možného počtu 70 respondentů pro každou školu. (počítala jsem s návratností 100 dotazníků pro každou zemi). Ve Zlíně jsem prvně zkoušela navázat spolupráci se ZŠ Okružní, kam jsem sama v dětství docházela, nicméně škola o spolupráci nejevila žádný zájem. Díky paní Mgr. Adamíkové (která mi již v minulosti při vypracování SOČ umožnila spolupráci s více základními školami) mi byla i v tomto případě umožněna spolupráce se ZŠ Slovenská a ZŠ Komenského I).

Výzkum byl realizován v měsících lednu a únoru 2016 na již zmiňovaných základních školách ve Zlíně, Villanueva de Castellón a Albal. Výběrovým souborem byli rodiče žáků 8. a 9. ročníků těchto základních škol o celkovém počtu 280 respondentů. Návratnost dotazníků však nebyla (tak jak se dalo očekávat) 100% a tak jsem nakonec získala 91 dotazníků ze Španělska a 93 dotazníků z České republiky. Konečný počet tedy činil 184 respondentů z obou zemí.

V ZŠ Slovenská byli dotazníky rozdány rodičům žáků 8. a 9. tříd kvůli nízké kapacitě dětí v devátých ročnících (2 třídy, tedy zhruba 60 respondentů). Návratnost byla 49 dotazníků. V ZŠ Komenského I bylo 70 dotazníků rozprostřeno do třech tříd. Návratnost byla 44 dotazníků.

Ve škole Colegio Santo domingo ve Villanueva de Castellon bylo 70 dotazníků umístěno mezi rodiče dětí žáků 8 a devátých tříd taktéž z důvodu nízké kapacity žáků v devátých třídě. Ze 70 rozdaných dotazníků se jich vrátilo 39. Ve škole Albal bylo rozprostřeno 70 dotazníků mezi rodiče žáků 9. tříd. Děti přinesly zpět 52 dotazníků.

4.5 Metody výzkumu

K výzkumu jsem využila kvantitativního přístupu formou dotazníkového šetření. Každá otázka v první části dotazníku je zaměřena tak, aby zjistila, jak se respondent obvykle chová při výchově svého dítěte. Otázky jsou koncipovány tak, aby z nich po vypočítání bodového skóre mohlo být zřetelně určit, jaký výchovný styl každý respondent uplatňuje. V druhé části dotazníků jsou respondentovi pokládány otázky zaměřené na názory a postoje ke konkrétním tématům z běžného života. Ty jsou pokládány tak, aby představovaly různé životní situace (pomoc s domácími pracemi, věkový rozdíl u partnerů, rovnoprávnost pohlaví aj.) Při umístění dotazníků do každé školy bylo učitelům vysvětleno, jak postupovat při vyplňování u každé otázky.

Jako hlavní nástroj pro získání dat jsem použila původní dotazník Parenting style questionnaire (Robinson, Mandleco, Olsen, 1995, viz. Příloha 1), který jsem přeložila z anglického jazyka do jazyka českého a graficky jej upravila tak, aby respondentům nebylo umožněno vidět rozdělené úseky dle jednotlivých výchovných stylů. K původním položkám jsem přidala ještě dalších 15, kdy 13 otázek z 15 bylo možné zodpovědět zaškrtnutím pole: souhlasím, spíše souhlasím, spíše nesouhlasím nebo nesouhlasím a dvě z nich byly otázky otevřené, kdy měli respondenti vypsát z několika hodnot, vlastností aj. ty nejdůležitější v jejich osobním životě a poté ty nejdůležitější, co se týče budoucnosti jejich dětí.

Dotazník můžeme tedy rozdělit na dvě části. Hlavní část je zaměřená na zjišťování konkrétního převládajícího typu výchovného stylu a je rozdělena na tři možné styly – autoritativní, autoritářský a permissivní. Každý blok je tvořen otázkami které zjišťují míry regulace ve výchově pomocí otázek různého typu (ohlížím se na potřeby a pocity mého dítěte, chválím mé dítě, svému dítěti dám pohledek, pokud se mi nelíbí, jak se chová nebo jak mluví, rozmazluji své dítě atd.). Ke každé otázce je nutno vybrat jednu z 5 odpovědí, které vyjadřují, jak moc rodič souhlasí či naopak nesouhlasí s uvedeným tvrzením (nikdy, spíše ne, občas, spíše ano, vždy). První část dotazníku byla hodnocena jako získané bodové skóre v rámci každého výchovného stylu. V rámci každého situačního bloku jsem kolonky vyjadřující souhlas či nesouhlas s činnostmi při uplatňování výchovy obodovala následujícím způsobem: souhlasím 5 b., spíše souhlasím 4 b., občas 3 b., spíše nesouhlasím 2 b., nesouhlasím 1 b. U každého výchovného stylu užívaného

rodičem jsem dosažené body sečetla a vytvořila z nich průměry, abych získané hodnoty mohla porovnat a označit tak převažující typ výchovného stylu u každého respondenta.

Druhou část dotazníku jsem pojala tak, aby co nejlépe poukázala na rozdílnosti v obou kulturách, tedy kultury České republiky a kultury Španělska. Rozdíly v tom, co Češi a Španělé považují za normální, jsou totiž diametrální a potřebovala jsem určitou formu důkazů, které by podpořili mou teorii a tvrzení, spojené s kulturou z jednotlivých zemí. Mým cílem bylo poukázat především na rozdílný přístup k vhodné věkové hranici pro vážný partnerský vztah, nutnost výpomoci s domácími pracemi, rovnost pohlaví či přístup k materiálnímu zabezpečení potomka. Důležitou otázkou byla i ta, zda by si děti měli hledat o prázdninách brigádu, či je naopak rodiče vždy finančně podpoří.

Dvě otázky byly otevřené. V první z nich byli rodiče požádáni, aby přiřadili číslo 1 -9 (1 = nejvíce důležité, 9 = nejméně důležité) pro možnosti týkající se budoucnosti jejich dítěte (vysokoškolské vzdělání, zdraví, pohodový partner, majetek, aj, viz dotazník). V druhé otázce byli rodiče požádáni, aby vypsali 5 nejdůležitějších vlastností (z jejich pohledu a v jejich životě) z následujících: pracovitost, píle, pokora, ctižádostivost, samostatnost, empatie aj. (viz příloha č.II) Ačkoliv byl dotazník zcela anonymní převládá ve mne pocit, že někteří rodiče neodpovídali zcela upřímně. Nicméně musím podotknout, že jsem tuto možnost očekávala., ale i tak jsou výsledky dotazníkového šetření vcelku průkazné a podpořily tak teorii mého výzkumu.

4.6 Zpracování dat

V této kapitole provedeme deskripci procesu realizace hlavního výzkumu po sběru dat a jeho utřídění. Zde bude reflektována fáze rozboru a komentáře konkrétních výstupů, vycházejících ze stanovených výzkumných otázek. K interpretaci dat byly použity grafy a tabulky četnosti v programu MS Excel.

Veškerá data z první části dotazníku (otázky 1 – 30), jejichž cílem bylo zjistit uplatňovaný výchovný styl každého rodiče, byly zpracovány v Excelu. Na každou otázku bylo možné odpovědět pěti způsoby: nikdy, spíše ne, občas, spíše ano, vždy. Toto vyjadřovalo, jak často se rodiče k danému chování uchylují. Každé vybrané odpovědi poté byla přiřazena hodnota (nikdy=1, spíše ne = 2, občas = 3, spíše ano = 4, vždy = 5). Z každé oblasti (1-13, 14 -26, 27-30) se poté jednotlivé hodnoty sečetly a vydělily počtem otázek. Nejvyšší hodnota tak tedy prokazovala uplatňovaný styl každého rodiče. Ze všech vypočítaných aritmetických průměrů byl poté pro každý z výchovných stylů vypočítán celkový aritmetický průměr pro každou zemi zvlášť. Výsledkům se budu dále věnovat v části vyhodnocení výzkumu.

Druhá část dotazníku, která byla zaměřená na zjištění rozdílných přístupů, hodnot a názorů v běžném životě, byla posléze vyhodnocena samostatně. Otázky 31 a 45 byly vyhodnoceny samostatně. Vytvořili jsme si opět tabulky v Excelu a u otázky 31 zapisovali četnosti výskytu každé možnosti u hodnoty 1 - 9. U otázky 42 jsme vytvořili tabulku se sloupci 1-16 pro každou vlastnost a poté řádky 1 - 5 pro zaznamenání četnosti výskytu každé hodnoty. Výsledky jsme následně u obou otázek sjednotili v pořadí od nejvyskytovanějších uváděných hodnot po ty nejméně vyskytující se.

Otázky 32 – 44 byly vyhodnoceny taktéž samostatně, jelikož nebylo možné je zakódovat, díky tomu, že odpovědi k jednotlivým otázkám nabývaly různých hodnot a nebylo možné je tak hromadně vyhodnotit. Zvolili jsme proto vyhodnocení pro každou otázku zvlášť, tak že jsme graficky porovnali odpovědi z České republiky a Španělska u každé otázky, tak aby bylo možné zřetelně rozpoznat rozdílné přístupy rodičů.

Hlavního výzkumu se zúčastnilo 184 respondentů. Z toho 93 respondentů z České republiky a 91 respondentů ze Španělska. Pro náš výzkum považujeme výsledek za reálný.

5 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

V této části se budeme věnovat získaným datům a jejich interpretaci. Zodpovíme oba výzkumné problémy a všechny výzkumné otázky. Budeme se věnovat výchovným stylům, povinností dětí, vnímání míry regulace ve výchově, hodnotám a postojům rodičů z každé země.

5.1 Vyhodnocení výchovných stylů

Výzkumný problém

Jak přistupují rodiče v České republice a ve Španělsku k výchově svých dětí?

5.1.1 Výzkumná otázka VO1

Jaké výchovné styly rodiče uplatňují při výchově svých dětí?

Země	Ar. Autoritativní	Ar. Autoritářský	Ar. Permisivní
Česko	3,85	2,76	2,17
Španělsko	4,32	2,45	2,10

(Tab.č.1 – Výchovné styly rodičů)

Dle výše uvedené tabulky je zřejmé, že převládajícím stylem výchovy v obou zemích je styl autoritativní, kdy autoritativní typ rodiče zahrnuje své dítě láskou a přízní, sleduje a reaguje na potřeby dítěte, avšak k omezování chování dítěte nepoužívá tresty. Rodič může být velmi náročný ohledně chování dítěte, avšak zároveň je vstřícný vůči jeho nápadům a názorům. Namísto trestání dítěte za negativní chování tento rodič jasně vymezí své představy o pozitivním chování a důsledcích, které bude vyvozovat z negativního chování.

Druhým nejvíce vyskytujícím stylem v obou zemích je shodně styl autoritářský, kdy jsou ve výchově uplatňovány přísné tresty a hubování obvykle vede k tomu, že chybám nebo neukázněnosti dítěte je věnována přílišná pozornost. Autoritářští rodiče mají často zakořeněné určité představy a očekávají, že stanovená pravidla se budou dodržovat, aniž by museli cokoli vysvětlovat nebo dávat dítěti příležitost o pravidlech a důsledcích jejich porušování diskutovat.

Nejméně vyskytujícím se stylem je opět v obou zemích shodně styl permisivní. Nicméně je nutno říci, že mezi průměrem autoritářského a permisivního stylu ve Španělsku není až tak znatelný rozdíl. Permisivní rodič je vnímavý a projevuje lásku a přízeň, ale

nemá velké nároky na chování dítěte a vyhýbá se konfrontaci s dítětem. Jestliže je chování dítěte třeba usměrnit, permissivní rodič je nepředvídatelný, někdy dítě trestá, avšak mnohdy se rozhodne je nepotrestat. Často hrozí trestem, ale neuplatní ho. Děti, které se pravidla a důsledky jejich nedodržování stále ještě učí chápat, může nepředvídatelné vynucování správného chování zmást.

Z výše uvedených výsledků vyplývá, že regulaci ve výchově vycházejících z výchovných stylů vnímají rodiče obou zemí vcelku stejně.

5.2 Vyhodnocení nároků, hodnot a postojů z pohledu rodičů

Výzkumný problém

Jaké povinnosti jsou dětem ukládány v rodiči v jednotlivých kulturách?

5.2.1 Výzkumná otázka VO2

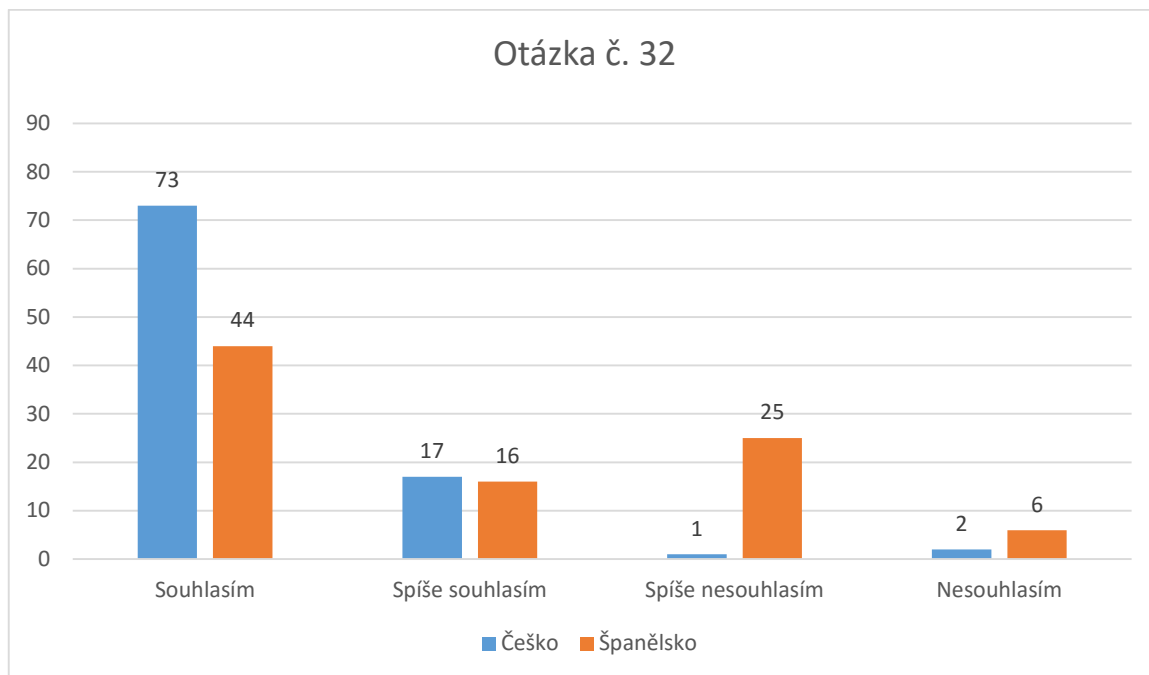
Jaké nároky jsou kladeny na děti a jaké mají děti povinnosti?

Na následujících stranách se budu věnovat podrobně každé otázce, komparací získaných dat z každé země a vyvozování závěrů podporující teoretickou část. Na každou otázku je možné odpovědět zaškrtnutím políčka:

- Souhlasím
- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Nesouhlasím

Ačkoliv byl počet respondentů ve Španělsku o dva nižší než v České republice, rozhodla jsem se, že tato skutečnost nenaruší společnou komparaci a data zaznamenala do jednoho grafu. Byly vybrány sloupcové grafy a data z obou zemí jsou barevně odlišena, tak aby bylo možné je přehledně vyhodnotit a vyvodit z nich závěry.

Otázka č. 32 – V průběhu týdne požadují, aby mé dítě bylo doma do 22:00 (i dříve).

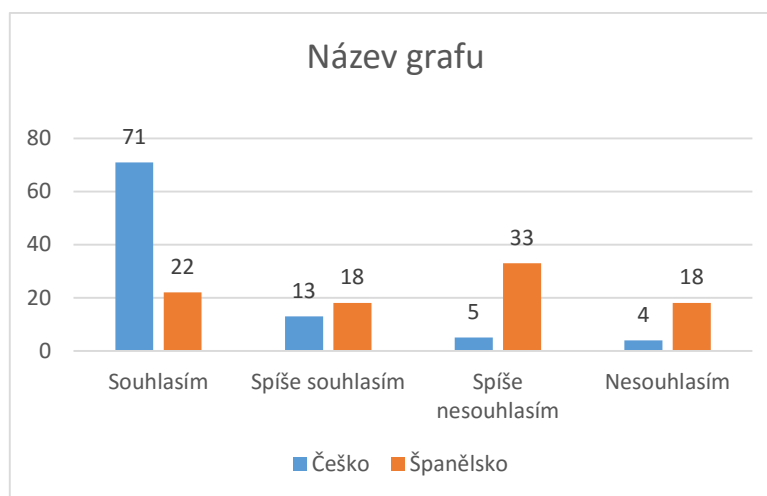

(Obr č. 1 - V průběhu týdne požadují, aby mé dítě bylo doma do 22:00 (i dříve))

Účelem této otázky bylo zjistit, jak dlouho rodiče dětem povolují zůstat venku v průběhu týdne. Vzhledem k tomu že jedná o děti školou povinné, předpokládalo se, že rodiče nebudou příliš benevolentní, co se týče příchodů pozdějších než 22:00 hodin.

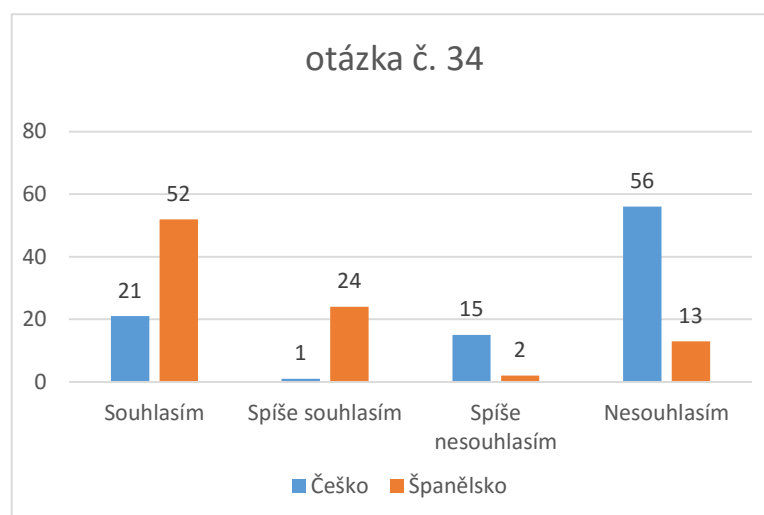
Výsledky nicméně neukazují shodu obou zemí. 78 % českých rodičů odpovědělo, že souhlasí, což značně převyšuje 48 % španělských rodičů. Pozoruhodné je, že celých 27% rodičů ze Španělska spíše nesouhlasí a jsou tak k dětem z tohoto hlediska více benevolentní. Určitou formu nesouhlasu vyjádřili pouze tři rodiče z České republiky.

Možné vysvětlení můžeme nalézt v klimatických podmínkách, kdy ve Španělsku od jara až do podzimu (v regionu Valencie) dosahují teploty mezi polednem až 18:00 mnohdy i přes 40 stupňů Celsia a veškerý kontakt dětí, především mladistvých, se odehrává později. Stravovací návyky, především doba stravování je také velmi odlišná, jak již bylo zmíněno v teoretické části, proto když španělské děti vyrážejí za svými přáteli či kamkoliv jinam, tak české děti se již naopak vracejí např. k večeři, která bývá většinou okolo 19 -20 hodiny, kdy naopak ve Španělsku je tato doba okolo 22:00 -23:00.

Otázka č. 33 – O víkendu musí být mé dítě do 00:00 (i dříve)

(Obr č. 2 - O víkendu musí být mé dítě do 00:00 (i dříve))

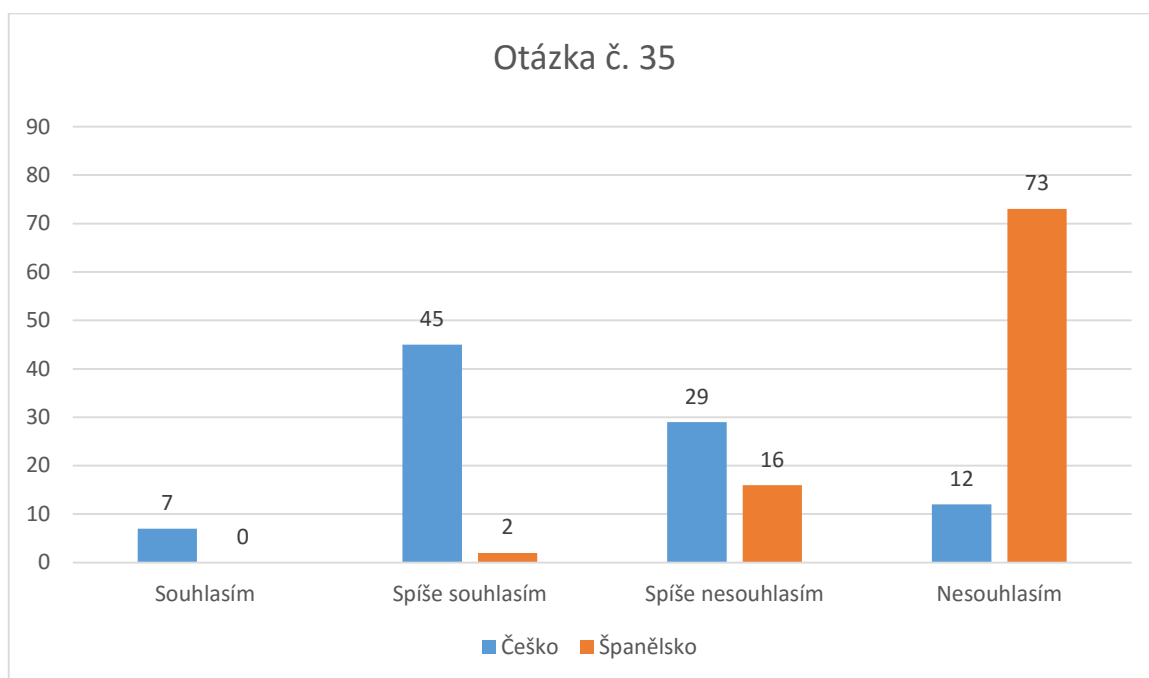
Účelem této otázky, tak jako v předchozí, bylo zjistit dobu, do které děti musí být doma v sobotu a v neděli. Jak lze vidět, rodiče v ČR jsou v této otázce více striktní a požadují v % aby jejich děti byly doma před 00:00. Naopak přes % s touto dobou nesouhlasí a děti tak mají v této otázce větší volnost.

Otázka číslo 34 – V případě koncertů, festivalů aj. požadují, aby mé dítě bylo doma do 2:00 (i později)

(Obr č. 3 - V případě koncertů, festivalů aj. požadují, aby mé dítě bylo doma do 2:00)

Jak již jsem zmínila v teoretické části, rozdílný přístup k toleranci návratů domů v době festivalů a koncertů v obou zemích je opravdu značný. Ve Španělsku s tvrzením uvedené v této otázce souhlasí přes 80%, kdežto v ČR je to přesně naopak a přes 80 % rodičů s tím nesouhlasí. Španělé jsou nicméně v těchto příležitostech poblíž svých dětí, jelikož se v 99 % i oni sami účastní všech těchto slavností, koncertů, karnevalů aj, což naopak v ČR není až tak běžné.

Otázka č. 35 - V mé zemi je běžné, že má dívka staršího partnera (10-15 let)

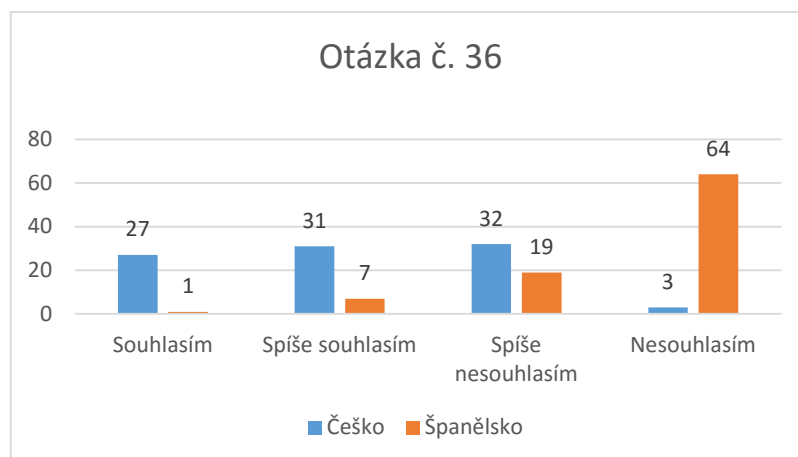

(Obr č. 4 - V mé zemi je běžné, že má dívka staršího partnera (10-15 let))

Předpokládala jsem, že souhlas rodičů v ČR týkající se této problematiky bude značně nebo aspoň trochu převyšovat nesouhlas. Ačkoliv rodiče v ČR odpověděli na tuto otázku vcelku shodně v oblastech souhlasím (60%) i nesouhlasím (40%) a jejich skóre je tak poměrně vyrovnané, pořad je zde velmi znatelný rozdíl s porovnáním s rodiči ve Španělsku, kdy možnost nesouhlasím či spíše nesouhlasím byla uvedena ve více než 95 %.

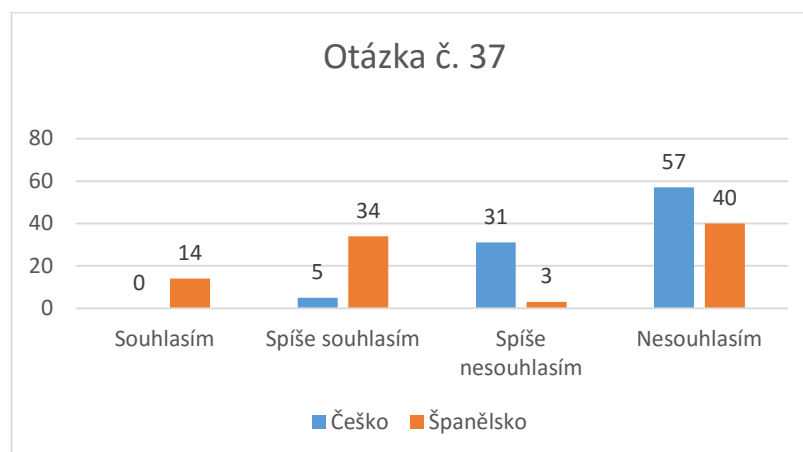
V České společnosti není věkový rozdíl posuzován jako přílišná bariéra ve vztahu, nicméně to s velké části souvisí i s věkem. Ve Španělsku oproti tomu je naopak až velmi nevhodné vůbec jen projevit zájem o 15 mladou dívku, která je považována za dítě a jakýkoliv sexuální akt (nemusí jít přímo o pohlavní styk) bude okamžitě striktně řešen jak rodinou, tak i okolím a v mnoha případech i policií. Nicméně ani ve starších generacích nejsou velké věkové rozdíly zcela běžné, tak jak je tomu například v České republice.

Vyvstává otázka, který přístup je lepší. Já osobně zastávám názor, že vztah se starším mužem může mladou dívku velmi poznamenat, narušit jí žebříček hodnot, distancovat ji od vrstevníků a může dojít i k transformaci na submisivní osobu, jelikož zkušenosti a možnosti staršího muže jsou nesporně vyšší než takto mladistvé dívky.

Otázka č. 36 – Často potkávám páry s velkým věkovým rozdílem

(Obr č. 5 - Často potkávám páry s velkým věkovým rozdílem)

Tato otázka navazovala na předešlou (otázka č.35) a slouží spíše jako kontrolní. Mnoho lidí totiž má možnou obavu vyjádřit upřímně svůj názor, jelikož může pociťovat, že není zcela správný. Španělští rodiče potvrdili předešlé názory na věkovou rozdílnost párů a i zde uvádějí, že to v jejich zemi není běžné. Naproti tomu u respondentů v ČR můžeme pozorovat nárůst v oblasti, skóre souhlasím i nesouhlasím již tak není vyrovnané a převyšuje souhlas.

Otázka číslo 37 - Dítě má dostat vše, co chce, tak aby se necítilo znevýhodněné vůči vrstevníkům (značkové oblečení, elektroniku, sportovní vybavení)

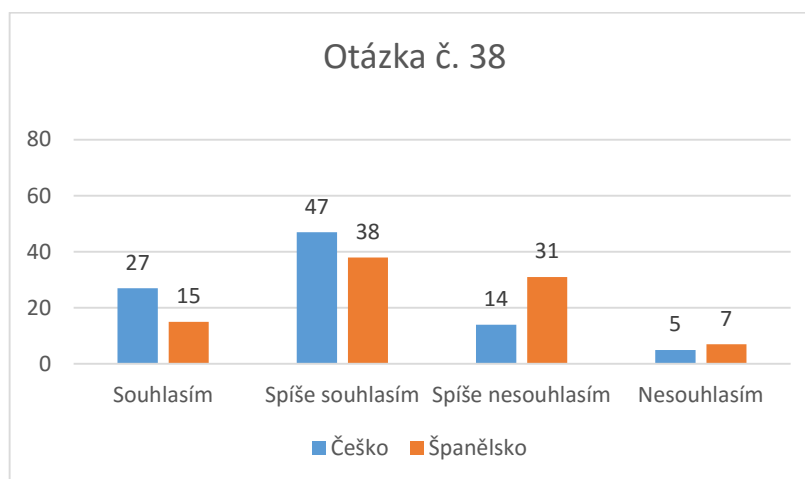
(Obr č. 6 - Dítě má dostat vše, co chce, tak aby se necítilo znevýhodněné vůči vrstevníkům)

Tato otázka byla položena z důvodu mého pozorování zcela odlišných přístupů v obou zemích. Očekávala jsem, že bude velmi převládat souhlas španělských rodičů a tak mne vý-

sledky poněkud překvapily. Ačkoliv je poměr souhlasu i nesouhlasu vyrovnaný, značný nesouhlas vyjadřuje přes % rodičů. Naopak nesouhlas u českých rodičů se vyskytuje ve více než %, což i souvisí s hodnotami české společnosti, kterým se budu věnovat později.

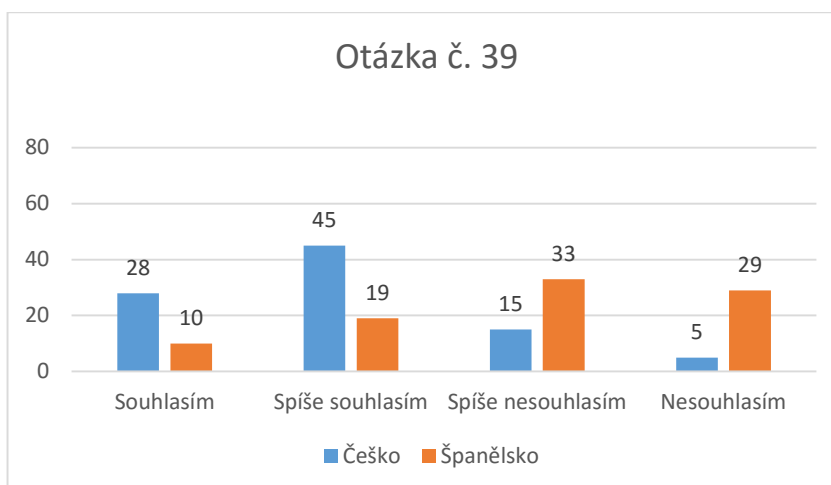
Otázka číslo 38 – Dítě má dostat jen to, co potřebuje + občas dárek, pokud si to zaslouží (dobrý prospěch, výpomoc doma)

(Obr č. 7 - Dítě má dostat jen to, co potřebuje + občas dárek, pokud si to zaslouží)

Jaký další možnost pro vyjádření svého přístupu k materiálnímu zabezpečení svých dětí jsme uvedla tuto otázku. Jak můžeme vidět, více než 75 % českých rodičů se ztotožňuje s tímto stanoviskem, souhlas španělských rodičů je více než 60%.

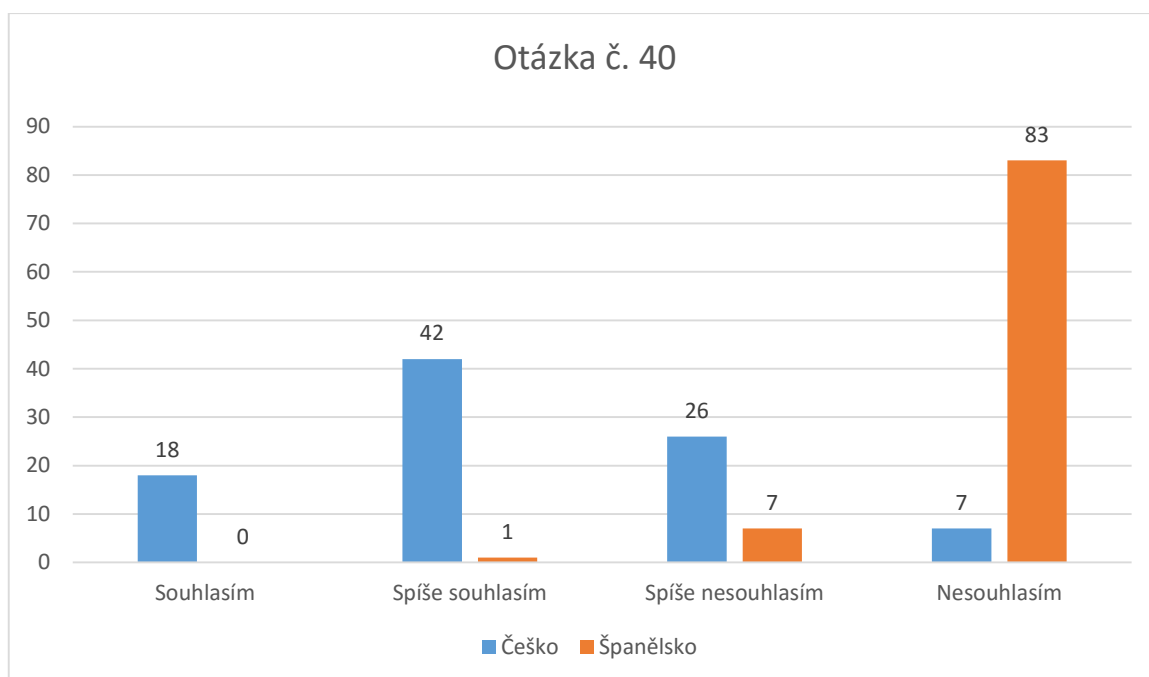
Otázka číslo 39 - Dítě má dostat jen to, co potřebuje (na zbytek si může přivydělat nebo to dostane na Vánoce či narozeniny)

(Obr č. 8 - Dítě má dostat jen to, co potřebuje)

V České republice je vcelku běžné, že si studenti přivydělávají po dobu studií. Většinou se jedná o oblast pohostinství, která nabízí mnoho částečných úvazků a to především o víkendu. Většina Českých rodičů vyjadřuje souhlas s výše uvedeným stanoviskem, ale určitě to souvisí i s právě onou možností a i celkovou nabídkou zaměstnání pro studenty. Ve Španělsku je vcelku problém si sehnat brigádu či zaměstnání, do kterého by bylo možné docházet jen pár hodin týdně. Zaměstnanost studentů a celkově mladistvých není příliš podporována a ani se moc nevyskytuje. To může být i příčina vyjádření španělských rodičů, kteří uvedli přes 65 % nesouhlas v této otázce.

Otázka číslo 40 - Je normální, že se žena stará o domácnost a děti, přičemž muž vydělává a zastává tvrdou práci

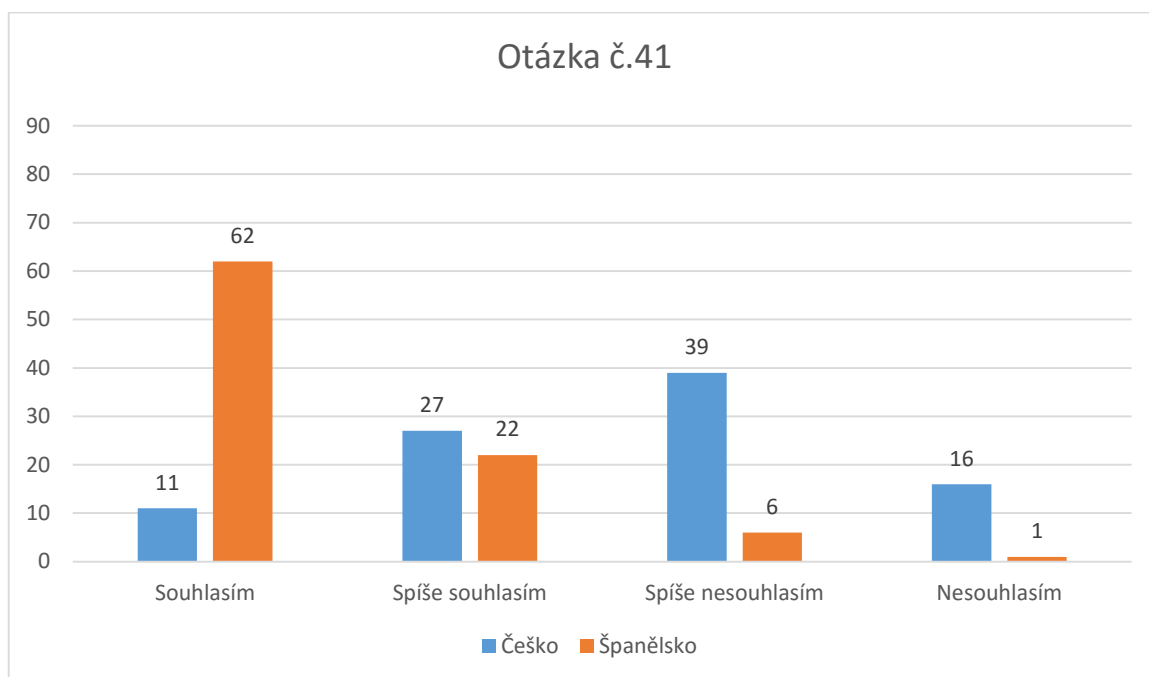
(Obr č. 9 - Je normální, že se žena stará o domácnost a děti, přičemž muž vydělává a zastává tvrdou práci)

Genderová problematika je velmi diskutovaným tématem napříč celým světem. Ačkoliv si nemyslím, že by v České nebo Španělské společnosti byly ženy jakkoliv znevýhodněny, pozorovala jsem, že přeci jen přístup k rovnoprávnosti ve španělské společnosti je více znatelný. Není pravidlem, aby ženy byly schopné či ochotné vařit, starat se o domácnost, či děti. Ve svém okolí ve Španělsku jsem pozorovala 100% dělbu práce mezi partnery, kdy rozlo-

žení povinností bylo bráno naprosto automaticky a dobrovolně z obou stran. Tento pozorovaný jev vyplynul i z odpovědí respondentů ve Španělsku, kteří se 99 % vyjádřili nesouhlas s výše uvedeným stanoviskem.

Naopak v České republice respondenti vyjádřili souhlas ve více než 70 procentech, což je opravdu znatelný rozdíl mezi oběma zeměmi.

Otázka číslo 41 – V mém okolí se partneři angažují v péče o domácnost stejně

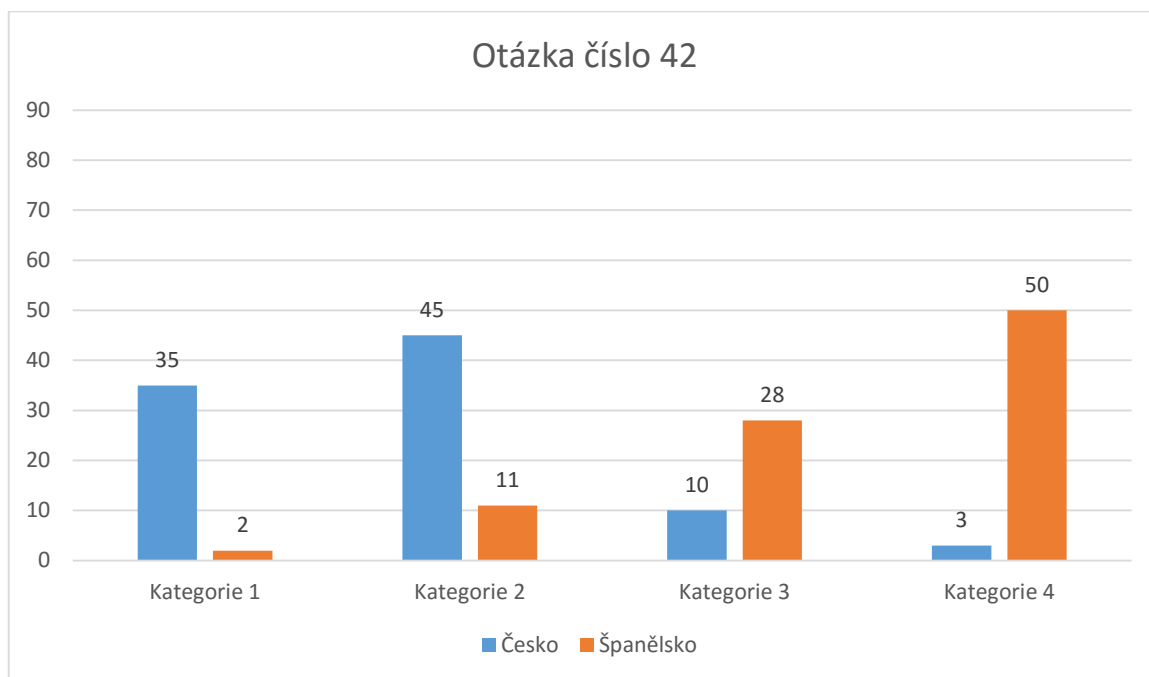

(Obr č. 10 - V mém okolí se partneři angažují v péče o domácnost stejně)

Otázka navazuje na předchozí otázku, tak aby se potvrdilo či vyvrátilo tvrzení respondentů. Respondenti ve Španělsku vcelku shodně vyjádřili svůj názor s výše uvedeným stanoviskem, kdy přes 92 % rodičů uvedlo úplný nebo převažující souhlas. V této zemi je dáván velký důraz na rovnoprávnost a již na základních školách jsou jak žačky, tak i žáci vedeni k tomu, aby si byly vědomi svých práv, nepodporovali diskriminaci a usilovali o stejné postavení pohlavních rolí ve společnosti.

Respondenti v Česku taktéž vcelku shodně s předešlou otázkou utvrdili své stanovisko, které je opakem toho Španělského a to, že v 59% vyjádřili celkový nebo aspoň částečný nesouhlas s tímto stanoviskem, kdy je většina domácích prací vykonáváno pouze jednou osobou.

Otázka číslo 42 – O letních prázdninách by si mé dítě mělo najít pravidelnou brigádu (např. celý 1 měsíc nebo každý víkend během prázdnin)

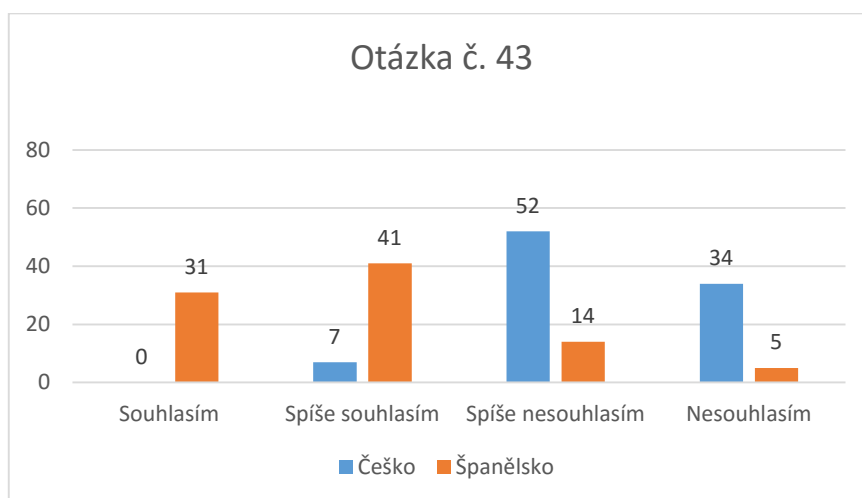

(Obr č. 11 - O letních prázdninách by si mé dítě mělo najít pravidelnou brigádu)

Jak již jsem uvedla v otázce číslo 39, v České republice je vcelku běžné, že si studenti přivydělávají po dobu studií. Většinou se jedná o oblast pohostinství, která nabízí mnoho částečných úvazků a to především o víkendu. Nabídka částečných úvazků je poměrně vysoká a sehnat si občasný přivýdělek tedy nepředstavuje větší problém. Brigáda je součástí i praxe několika škol (gastronomická, stavební, polytechnická, průmyslová aj.) a stejně tak děti v rámci některých středních škol jezdí například na chmel. Většina Českých rodičů tedy vyjadřuje souhlas s výše uvedeným stanoviskem, ale určitě to souvisí i s právě onou možností a i celkovou nabídkou zaměstnání pro studenty.

Ve Španělsku není trh práce přizpůsoben potřebám mladistvým lidí, tak aby byli schopni si najít zaměstnání či přivýdělek aspoň na pár hodin týdně a tím nějakou částkou přispěli na zabezpečení svých materiálních potřeb. Ačkoliv pohostinství a služby jsou z jednou nejvíce prosperujících oblastí, mnoho podniků ani zaměstnavatelů nenabízí možnost brigád či spolupráce na pár hodin týdně. Zaměstnanost studentů a celkově mladistvých není příliš podporována a ani se moc nevyskytuje. To může být i příčina vyjádření španělských rodičů, kteří uvedli přes 80 % nesouhlas v této otázce.

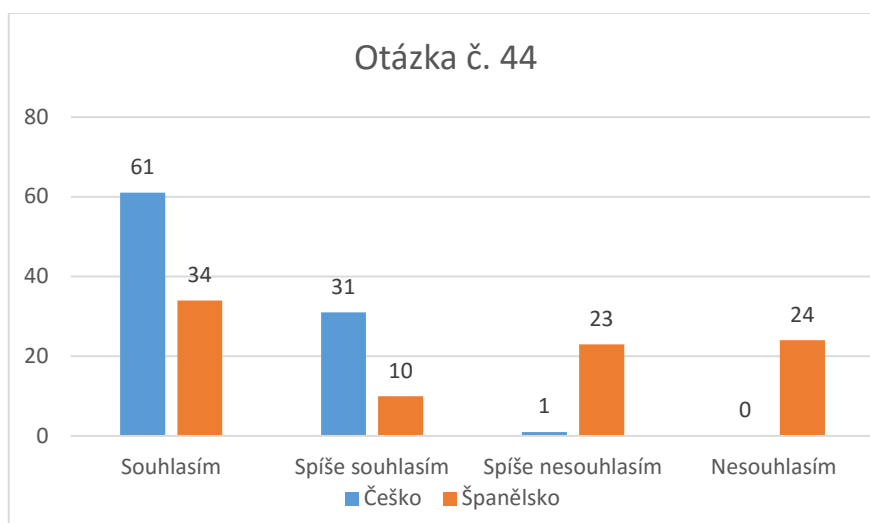
Otázka číslo 43 – Děti, které studují, nemusejí nikdy chodit na brigády (finančně je vždy podpořím)

(Obr č. 12 - Děti, které studují, nemusejí nikdy chodit na brigády)

U této otázky se jednalo o potvrzení či vyvrácení tvrzení rodičů z předchozí otázky. Ve Španělsku jsme za dobu svého pobytu pozorovala, že rodiče netlačí na své děti, aby se co nejdříve osamostatnili a začali se starat sami o sebe. Je zde dávám důraz především na možnost nerušeného průběhu studií, kdy děti nejsou zatěžovány ostatními povinnostmi a mohou si užívat života před startem své profesní dráhy. Naopak v ČR jsou děti vedeny k samostatnosti a uvědomění si hodnoty peněz, tak aby byly schopné se o sebe samy postarat. Hodnotám obou společností se budu věnovat v otázce 31 a 45.

Otázka číslo 44 – Požaduji, aby mi mé dítě doma pravidelně pomáhalo (uklidí si pokoj, vy-saje, vynesé koš)

(Obr č. 13 - Požaduji, aby mi mé dítě doma pravidelně pomáhalo)

V České společnosti jsou děti vedeny k samostatnosti a mnoho rodičů své děti vede k tomu, aby byly schopné se o sebe sami postarat. Učí je hospodařit s penězi, vařit, uklízet si po sobě a pomáhat doma. Toto tvrzení potvrzuje i výsledný počet respondentů, kteří se ztotožňují s výše uvedeným tvrzením. Je to přes 95 % v České republice.

Naopak přístup Španělů je sice vcelku vyrovnaný, ale více než polovina rodičů s tímto stanoviskem nesouhlasí. Jak již jsme uvedla dříve, ve Španělsku je dáván důraz na to, že děti jsou děti a je důležité je nechat užít si své dětství a dospívání bez přílišného stresu, povinností a nutnosti řešit své zabezpečení a budoucnost.

5.2.2 Výzkumná otázka VO3

Které důležité hodnoty uvádějí rodiče v souvislosti s budoucností svých dětí?

Na následujících dvou stranách se budu věnovat otázce č. 31, kdy rodiče byli požádáni, aby seřadili devět možností týkajících se budoucnosti jejich dítěte od nejvíce důležité po nejméně důležité

Otázka č. 31 – přiřaďte číslo 1-9 (1 = nejvíce důležité, 9 = nejméně důležité) k následujícím možnostem týkajících se budoucnosti vašeho dítěte:

- Aby bylo mé dítě šťastné
- Pohodový partner
- Osamostatnit se po ukončení studií
- Dostatek volného času pro záliby
- Majetek (dům, auto, pravidelná dovolená)
- Dobře placené zaměstnání
- Vzdělání (vysokoškolské)
- Dobří přátelé
- Zdraví

Vytvořila jsem si tabulky v excelu, kdy bylo vytvořeno 9 řádků s čísly 1-9 a devět sloupců s výše uvedenými možnostmi. Do tabulky jsme potom zapisovala četnost výskytu každé konkrétní hodnoty i s umístěním od 1 – 9. pro lepší přehlednost jsme poté vytvořila dvě tabulky (jednu pro Španělsko a jednu pro Česko), tak aby bylo vidět obsazení nejdůležitějších a nejméně důležitých možností týkajících se budoucnosti dětí.

Česko

hodnota	popis	Z celkového počtu 82	%
1	Zdraví	62	75
2	Šťastné dítě	52	63
3	Vzdělání (vysokoškolské)	44	53
4	Dobře placené zaměstnání/ osamostatnit se po ukončení studií	29/23	35,28
5	Osamostatnit se po ukončení studií	29	35
6	Pohodový partner	31	37
7	Přátelé/majetek	21/17	25,20
8	Přátelé	34	41
9	Záliby	48	58

(Tab č. 2 – vybrané možnosti týkající se budoucnosti dítěte - Česko)

Jak můžeme vidět z výše uvedené tabulky, na prvním místě a tedy nejdůležitější možností je zdraví. Na druhé pozici je posléze šťastné dítě a poté vzdělání (vysokoškolské). V České společnosti je požadavek na vysokoškolské vzdělání obrovský, obzvlášť při hledání zaměstnání, stejně tak je běžné, že velké procento lidí zná druhý jazyk (němčinu, ruštinu, angličtinu aj.). Naopak na posledních místech se umístili záliby a přátelé. V naší společnosti je dáván důraz na budování kariéry, úspěšnost, samostatnost.

Španělsko

hodnota	popis	Z celkového počtu 84	%
1	Šťastné dítě	53	63
2	Zdraví	42	50
3	Partner	27	32
4	Partner/ dobře placené zaměstnání	29/23	34,27
5	Přátelé	21	25
6	Přátelé / vzdělání (vysokoškolské)	22/20	26,23
7	Vzdělání vysokoškolské /majetek	24, 16	28,19
8	Dostatek volného času na záliby/zaměstnání, osamostatnit se po ukončení studií	22, 14, 14	26, 16, 16
9	Majetek/ osamostatnit se po ukončení studií	35, 23	41, 27

(Tab č. 3 – vybrané možnosti týkající se budoucnosti dítěte - Španělsko)

V Španělsku se shodně na prvním dvou příčkách objevuje zdraví a šťastné dítě. Na třetím místě je pak partner, který např. v ČR uvedli rodiče až na 6. místě. Naopak vysokoškolské vzdělání je mezi posledními třemi možnostmi společně s osamostatněním se a majetkem.

Nejvíce důležité

Česko

Zdraví	Aby mé dítě bylo šťastné	Vzdělání (vysokoškolské)	Osamostatnit se po ukončení studií	Dobře placené zaměstnání
82	80	69	57	49
100%	97%	84%	69%	59%

(Tab č. 4 – 5 nejfrektovanějších možností - Česko)

Španělsko

Aby mé dítě bylo šťastné	Zdraví	Pohodový partner	Dobře placené zaměstnání	Dobří Přátelé
79	78	69	52	49
94%	92%	82%	61%	5%

(Tab č. 5 – 5 nejfrektovanějších možností - Španělsko)

Spočítala jsem, které možnosti se nejvíce vyskytly u hodnot 1 – 5. Mezi pěti nejdůležitějšími možnostmi pro budoucnost svých dětí čeští rodiče ve 100% uvedli zdraví, v 97% procentech aby jejich dítě bylo šťastné, v 84% procentech vzdělání (vysokoškolské), v 69% procentech osamostatnit se po ukončení studií a 5. nejvíce vyskytovanou možností bylo dobře placené zaměstnání.

Španělští rodiče shodně uvedli mezi dvěma nejdůležitějšími možnostmi zdraví a aby bylo jejich dítě šťastné. Na třetím místě byl poté pohodový partner, na čtvrtém dobře placené zaměstnání na pátém místě se nejvíce vyskytovali dobří přátelé.

Nejméně důležité

Česko

Záliby	Přátelé	Majetek	Partner
79	70	68	38
96%	85%	82%	46%

(Tab č. 6 – 5 nejméně vyskytovaných možností - Česko)

Španělsko

Majetek	Záliby	Vzdělání (vysokoškolské)	Osamostatnit se po ukončení studií
79	70	68	38
96%	85%	82%	46%

(Tab č. 7 – 5 nejméně vyskytovaných možností - Španělsko)

Poté jsem spočítala, které možnosti se nejčastěji vyskytují u hodnot 6-9. Mezi nejméně vyskytující se možnosti v ČR patří záliby, přátelé, majetek. Partner se vyskytuje vcelku shodně mezi prvními pěti a posledními čtyřmi. Naopak ve Španělsku mezi nejméně důležité možnosti patří majetek, záliby, vysokoškolské vzdělání. Osamostatnit se po ukončení studií se rovněž vyskytuje vcelku shodně mezi prvními pěti a posledními 4.

5.2.3 Výzkumná otázka VO4

Které charakterní vlastnosti pokládají rodiče u svých dětí za klíčové?

Na následujících dvou stranách se budu věnovat otázce č. 45, kdy rodiče byli požádáni, aby vybrali (z jejich pohledu či v jejich životě) 5 nejdůležitější vlastností.

Otázka č. 45 – vypište 5 nejdůležitější vlastností (z vašeho pohledu či ve vašem životě) z následujících:

- Pracovitost
- Píle
- Pokora
- Ctižádostivost
- Družnost
- Sebevědomí
- Empatie
- Poctivost
- Skromnost
- Ohleduplnost
- Tolerance
- Spolehlivost
- Pozitivní přístup k životu
- Samostatnost
- Upřímnost
- Pohotovost

Vytvořila jsem si tabulky v Excelu, kdy bylo vytvořeno 5 řádků s čísly 1 - 5 a 16 sloupců s výše uvedenými možnostmi. Do tabulky jsme potom zapisovala četnost výskytu každé konkrétní hodnoty i s umístěním od 1 – 5. Pro lepší přehlednost jsem poté vytvořila dvě tabulky (jednu pro Španělsko a jednu pro Česko), tak aby bylo vidět obsazení nejvíce a nejméně uváděných vlastností.

Česko			Španělsko		
Vlastnost	Počet respondentů z 79	%	Vlastnost	Počet respondentů z 85	%
Pracovitost	62	78	Družnost	65	76
Spolehlivost	57	72	Positivní přístup k životu	62	72
Samostatnost	51	64	Tolerance	59	69
Tolerance	37	46	Pracovitost	55	64
Empatie	31	39	Empatie	49	57
Positivní přístup k životu	28	35	Sebevědomí	31	36
Sebevědomí	24	30	Upřímnost	28	32
Poctivost	24	30	Pokora	26	30
Skromnost	19	24	Samostatnost	22	25
Družnost	16	20	Ctižádostivost	19	22
Ohleduplnost	13	16	Spolehlivost	7	8
Upřímnost	9	11	Ohleduplnost	2	2
Ctižádostivost	9	11	Skromnost	0	0
Pokora	8	10	Píle	0	0
Píle	5	6	Pohotovost	0	0
Pohotovost	2	2	Poctivost	0	0

(Tab č. 8 – Pořadí nejvíce důležitých uvedených hodnot v Česku a ve Španělsku)

Pro lepší přehlednost jsem posloupně seřadila 5 nejvíce vyskytujících se vlastností v každé zemi. Mezi nejdůležitější dvě vlastnosti čeští rodiče řadí pracovitost a spolehlivost. Třetí nejvíce vyskytující se vlastností je samostatnost, posléze tolerance a na páté příčce se umístila empatie. Vcelku shodném zastoupení jsou pak uváděny vlastnosti jako pozitivní přístup k životu, sebevědomí a poctivost. Naopak mezi nejméně uváděné vlastnosti patří pohotovost, píle, pokora ctižádostivost a upřímnost. Skromnost

Celých 76 % španělských respondentů uvedlo mezi 5 nejdůležitějších vlastností družnost, která naopak v Česku byla uvedena pouze ve 20 %. Stejně tak i pozitivní přístup života pokládá 72% Španělů za klíčovou vlastnost, přičemž jen 35 % Čechů jejich názor sdílí. Třetí nejvyskytovanější hodnotou je poté tolerance, která se objevila i v prvních pěti nejvíce důležitých vlastností v ČR, ačkoliv již v menším procentuálním zastoupení. Čtvrtou příčku zastupuje pracovitost a pátou empatie. I poslední dvě možnosti byly zvoleny nadpoloviční většinou respondentů. Sebevědomí, upřímnost a pokora posléze zaujímají vcelku stejné procentuální zastoupení v odpovědích respondentů. Naopak mezi nejméně uváděné vlastnosti patří shodně s ČR pohotovost a píle. V pouhých 8% procentech rodiče uvedli spolehlivost, což je s porovnáním s Českem diametrální rozdíl.

ZÁVĚR

Výsledky výzkumu provedeného u rodičů žáků 8. a 9. tříd základních škol v Česku a ve Španělsku ukázaly významné rozdíly ve vnímání míry regulace a také v přístupu k výchově ve spojení s kulturním prostředím. Ačkoliv v obou zemích převažuje autoritativní výchovný styl, jednotlivé požadavky a nároky na děti se v každé zemi liší. Dle výsledků výzkumu se hodnoty a postoje neshodují v obou zemích a lze tak předpokládat, že i přes stejný výchovný styl jsou děti vedeny k uznávání různých hodnot a principů, které mají vliv na formování jejich osobnosti a především toho, co pokládají za správné či nikoliv.

Jako doporučení pro praxi bych uvedla rozšíření nabídky kurzů rodičů pro rodiče, vedené nicméně lidmi (lektory) s potřebnou kvalifikací pedagogického či andragogického směru. Vzhledem k nárůstu multikulturality tříd bude v budoucnu nejen vhodné, ale myslím si i nezbytné, vzdělávat rodiče v oblasti kultur ostatních zemí, a to jak rodiče narozené v dané zemi, tak i příchozí dospělí i s jejich rodinami. Je nutné v lidech podněcovat zájem o své okolí, stejně tak v nich rozvíjet porozumění a toleranci a empatii, které avšak již teď oba národy pokládají za klíčovou vlastnost v jejich životech.

Stejně tak je dle mého názoru velmi podstatné podněcovat (nejen) v dětech zájem o ostatní kultury a budovat v nich pozitivní přístup k obyvatelům ostatních zemí v rámci multikulturní výchovy. Ta by měla být povinnou součástí základního vzdělávání v každé zemi (momentálně se jedná spíše o volitelné předměty nebo součást občanské výchovy)

Potvrdily se nám tak naše předpoklady o souvislosti mezi vnímáním míry regulace ve výchově a kulturním prostředím. Zodpověděli jsme si hlavní výzkumné problémy a také všechny výzkumné otázky. Naznačili jsme i možná opatření k rozvoji v této problematice.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BURYÁNEK, Jan (ed.) a Jana HORVÁTHOVÁ. *Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středoškolské pedagogy : projekt Varianty*. Praha: Člověk v tísní, společnost při ČT, o.p.s. v nakladatelství Lidové noviny, 2002, 518, 84 s. ISBN 80-710-6614-1.
- [2] ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 655 s. ISBN 978-80-7367-273-7.
- [3] ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1993, 415 s. ISBN 80-706-6534-3.
- [4] KOHOUTEK, Rudolf, Irena OCETKOVÁ a Jaroslav ŠTĚPANÍK. *Základy sociální psychologie*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 1998, 181 s. Učební texty vysokých škol. ISBN 80-720-4064-2.
- [5] KOLEKTIV AUTORŮ. *Interkulturní vzdělávání – příručka nejen pro středoškolské pedagogy*. 1. vydání. Praha: Lidové noviny, 2002.
- [6] KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
- [7] MATARASSO, François a Charles LANDRY. *Hledání rovnováhy: 21 strategických dilemat v kulturní politice*. První vydání. Brno: Barrister & Principal, 2015, 86 stran. ISBN 978-80-7485-047-9.
- [8] MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. 2. vyd. Praha: Avicenum, 1989. 335 s.
- [9] NOVÝ, Ivan a Sylvia SCHROLL-MACHL. *Spolupráce přes hranice kultur*. Vyd. 1. Praha: Management Press, 2005, 313 s. ISBN 80-7261-121-6.
- [10] PETRUSEK, Miloslav. *Sociologické školy, směry, paradigmata*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. Sociologické pojmosloví. ISBN 80-858-5004-4.
- [11] PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 294 s. ISBN 978-80-247-3960-1.
- [12] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013, 395 s. ISBN 978-80-262-0403-9.
- [13] SILLAMY, Norbert. *Psychologický slovník*. 1. české vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. ISBN 80-244-0249-1

- [14] SOUKUP, Václav. *Dějiny antropologie: (encyklopedický přehled dějin fyzické antropologie, paleoantropologie, sociální a kulturní antropologie)*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004, 667 s. ISBN 80-246-0337-3.
- [15] SOUKUP, Václav. *Přehled antropologických teorií kultury*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2004, 229 s. Studium (Portál). ISBN 80-717-8929-1.
- [16] VALIŠOVÁ, Alena. *Jak získat, udržet a neztrácet autoritu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 141 s. Psychologie pro každého. ISBN 978-80-247-2282-5.
- [17] VALIŠOVÁ, Alena. *Asertivita v rodině a ve škole aneb Zásady přímého jednání mezi dětmi, rodiči a učiteli*. Vyd. 3. upr. Jinočany: H, 1998, 181 s. Psychologie pro každého. ISBN 80-860-2241-2.
- [18] VALIŠOVÁ, Alena. *Komunikace a vzájemné porozumění: hry pro dospívající*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005, 138 s. Výchova a vzdělávání. ISBN 80-247-0842-6.
- [19] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 522 s.
- [20] VONDRÁČKOVÁ Eliška, koordinátorka rodičovský kurzů, Brno, centrum pro rodinu

Internetové zdroje:

- [21] Češi a svět. In: *Okamziky Vecnosti* [online]. Praha, 2010 [cit. 2016-02-18]. Dostupné z: <http://www.okamziky-vecnosti.avalon24.eu/epilog1.php>
- [22] KADEŘÁBKOVÁ. *Sociologická hesla ke kurzu REG314* [online]. In: . Vysoká škola ekonomická, Praha, 2000 [cit. 2016-02-18]. Dostupné z: http://nb.vse.cz/kreg/Materialy/REG314/REG314_hesla.htm
- [23] Nadační fond J&T, VANČÁKOVÁ, Martina (ed.). *Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin* [online]. 2000 [cit. 2016-02-18]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/cz/aktuality/novinky/nova-metodika-pro-pracovniky-ospod-a-up-pravni-a-financni-aspekty-doprovazeni-pestounskych-rodin/>
- [24] Povinné vzdělávání pěstounů: Nabídka vzdělávacích kurzů. In: *Bfz vzdělávací akademie* [online]. 2010 [cit. 2016-02-18]. Dostupné z: http://www.bfz.cz/rootcz/nabidkavzdelavani/vzdel_pestouni/vzdel_pestouni_index.rsys

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Atd. A tak dále.

Aj. A jiné.

Apod. A podobně.

Např. Na příklad

SEZNAM OBRÁZKŮ

- Obr č. 1 - V průběhu týdne požaduji, aby mé dítě bylo doma do 22:00 (i dříve)
- Obr č. 2 - O víkendu musí být mé dítě do 00:00 (i dříve)
- Obr č. 3 - V případě koncertů, festivalů aj. požaduji, aby mé dítě bylo doma do 2:00
- Obr č. 4 - V mé zemi je běžné, že má dívka staršího partnera (10-15 let)
- Obr č. 5 - Často potkávám páry s velkým věkovým rozdílem
- Obr č. 6 - Dítě má dostat vše, co chce, tak aby se necítilo znevýhodněné vůči vrstevníkům
- Obr č. 7 - Dítě má dostat jen to, co potřebuje + občas dárek, pokud si to zaslouží
- Obr č. 8 - Dítě má dostat jen to, co potřebuje
- Obr č. 9 - Je normální, že se žena stará o domácnost a děti, přičemž muž vydělává a zastává tvrdou práci
- Obr č. 10 - V mém okolí se partneři angažují v péči o domácnost stejně
- Obr č. 11 - O letních prázdninách by si mé dítě mělo najít pravidelnou brigádu
- Obr č. 12 - Děti, které studují, nemusejí nikdy chodit na brigády
- Obr č. 13 - Požaduji, aby mi mé dítě doma pravidelně pomáhalo

SEZNAM TABULEK

Tab.č. 1 – Výchovné styly rodičů

Tab č. 2 – vybrané možnosti týkající se budoucnosti dítěte - Česko

Tab č. 3 – vybrané možnosti týkající se budoucnosti dítěte - Španělsko

Tab č. 4 – 5 nejfrektovanějších možností - Česko

Tab č. 5 – 5 nejfrektovanějších možností - Španělsko

Tab č. 6 – 5 nejméně vyskytovaných možností - Česko

Tab č. 7 – 5 nejméně vyskytovaných možností - Španělsko

Tab č. 8 – Pořadí nejvíce důležitých uvedených hodnot v Česku a ve Španělsku

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI: Původní dotazník Parenting style questionnaire

Příloha PII: Upravený výzkumný dotazník Česko

Příloha PIII: Upravený výzkumný dotazník Španělsko

PARENTING STYLE QUESTIONNAIRE

Please rate how often you engage in the different parenting practices, listed below. Scores range from "Never" to "Always" on a 5-point scale. At the end of each section, add up the scores and divide it by the number of questions in that section. The calculated score is your total score for that category. The highest score indicates your preferred parenting style.

Authoritative Parenting Style

1. I am responsive to my child's feelings and needs:

Never   1   2   3   4   5   6   Always

2. I take my child's wishes into consideration before I ask him/her to do something:

Never   1   2   3   4   5   6   Always

3. I explain to my child how I feel about his/her good/bad behaviour:

Never   1   2   3   4   5   6   Always

4. I encourage my child to talk about his/her feelings and problems:

Never   1   2   3   4   5   6   Always

5. I encourage my child to freely "speak his/her mind", even if he/she disagrees with me:

Never   1   2   3   4   5   6   Always

6. I explain the reasons behind my expectations:

Never   1   2   3   4   5   6   Always

7. I provide comfort and understanding when my child is upset:

Never   1   2   3   4   5   6   Always

Based on: Robinson, C., Mandleco, B., Olsen, S. F., & Hart, C. H. (1995). Authoritative, authoritarian, and permissive parenting practices: Development of a new measure. *Psychological Reports*, 77, 819-830.

8. I compliment my child:

Never   1   2   3   4   5   6   Always

9. I consider my child's preferences when I make plans for the family (e.g., weekends away and holidays):

Never   1   2   3   4   5   6   Always

10. I respect my child's opinion and encourage him/her to express them:

Never   1   2   3   4   5   6   Always

11. I treat my child as an equal member of the family:

Never   1   2   3   4   5   6   Always

12. I provide my child reasons for the expectations I have for him/her:

Never   1   2   3   4   5   6   Always

13. I have warm and intimate times together with my child:

Never   1   2   3   4   5   6   Always

Scoring: Total score ..... / 13 = ...

Authoritarian Parenting Style

1. When my child asks me why he/she has to do something I tell him/her it is because I said so, I am your parent, or because that is what I want:

Never   1   2   3   4   5   6   Always

2. I punish my child by taking privileges away from him/her (e.g., TV, games, visiting friends):

Never   1   2   3   4   5   6   Always

Based on: Robinson, C., Mandleco, B., Olsen, S. F., & Hart, C. H. (1995). Authoritative, authoritarian, and permissive parenting practices: Development of a new measure. *Psychological Reports, 77*, 819-830.

3. I yell when I disapprove of my child's behaviour:

Never   1   2   3   4   5   6   Always

4. I explode in anger towards my child:

Never   1   2   3   4   5   6   Always

5. I spank my child when I don't like what he/she does or says:

Never   1   2   3   4   5   6   Always

6. I use criticism to make my child improve his/her behaviour:

Never   1   2   3   4   5   6   Always

7. I use threats as a form of punishment with little or no justification:

Never   1   2   3   4   5   6   Always

8. I punish my child by withholding emotional expressions (e.g., kisses and cuddles):

Never   1   2   3   4   5   6   Always

9. I openly criticise my child when his/her behaviour does not meet my expectations:

Never   1   2   3   4   5   6   Always

10. I find myself struggling to try to change how my child thinks or feels about things:

Never   1   2   3   4   5   6   Always

11. I feel the need to point out my child's past behavioural problems to make sure he/she will not do them again:

Never   1   2   3   4   5   6   Always

12. I remind my child that I am his/her parent:

Never   1   2   3   4   5   6   Always

Based on: Robinson, C., Mandleco, B., Olsen, S. F., & Hart, C. H. (1995). Authoritative, authoritarian, and permissive parenting practices: Development of a new measure. *Psychological Reports, 77*, 819-830.

13. I remind my child of all the things I am doing and I have done for him/her:

Never   1   2   3   4   5   6   Always

Scoring: Total score ..... / 13 = ...

Permissive Parenting Style

1. I find it difficult to discipline my child:

Never   1   2   3   4   5   6   Always

2. I give into my child when he/she causes a commotion about something:

Never   1   2   3   4   5   6   Always

3. I spoil my child:

Never   1   2   3   4   5   6   Always

4. I ignore my child's bad behaviour:

Never   1   2   3   4   5   6   Always

Scoring: Total score ..... / 4 = ...

Parenting Styles: On the lines below you can record the rank order of your preferred parenting styles:

1) ..... Score:

2) ..... Score:

3) ..... Score:

Based on: Robinson, C., Mandleco, B., Olsen, S. F., & Hart, C. H. (1995). Authoritative, authoritarian, and permissive parenting practices: Development of a new measure. *Psychological Reports*, 77, 819-830.

Vnímání míry regulace ve výchově v závislosti na kulturním prostředí

Vážení respondenti. Jmenuji se Adéla Pšeničková a jsem studentkou Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně – obor Andragogika. Píši bakalářskou práci na téma „Vnímání míry regulace ve výchově v závislosti na kulturním prostředí“. Pro můj výzkum je nezbytné získat názory na přístup k výchově od rodičů 15 letých dětí z ČR a ze Španělska. Proším Vás o upřímné vyplnění tohoto dotazníku a předem uvádím, že dotazník je zcela anonymní. Na každou otázku prosím odpovězte zaškrtnutím čísla, kdy číslo 1 představuje nikdy (nesouhlasím) a číslo 5 představuje vždy (souhlasím). Na poslední straně zaškrtněte vždy jedno políčko (souhlasím, spíše souhlasím, spíše nesouhlasím, nesouhlasím).

Číslo otázky	Otázka	Nikdy 1	Spíše ne 2	Občas 3	Spíše ano 4	Vždy 5
1.	Ohlížím se na potřeby a pocity mého dítěte					
2.	Beru v potaz přání mého dítěte předtím, než se ho zeptám, aby něco udělalo					
3.	Objasňuji dítěti, jak se cítím ohledně jeho dobrého/špatného chování					
4.	Podněcuji své dítě, aby se mnou mluvilo o svých pocitech a problémech					
5.	Podporuji dítě v tom, aby otevřeně vyjadřovalo svůj názor i v případě, že je odlišný od mého					
6.	Mému dítěti vysvětlím, proč od něj něco očekávám					
7.	Nabízím porozumění a klid, když je mé dítě naštvané					
8.	Chválím mé dítě					
9.	Když plánuji program pro rodinu (výlety, dovolenou, návštěvy) ohlídám se na přání dítěte					
10.	Respektuji názor svého dítěte a povzbuzuji ho, aby jej vyjadřoval					
11.	Přistupuji ke svému dítěte stejně jako ke každému členu rodiny					
12.	Mé očekávání zdůvodňuji a vysvětluji					
13.	S mou dcerou/synem mám velmi blízký, otevřený a upřímný vztah					
14.	Pokud se mé dítě zeptá, proč musí něco udělat, odpovím; protože jsem to řekl/řekla, protože jsem tvoje matka/otec, protože chci/potřebuji, abys to udělal/udělala.					
15.	Trestám své dítě tím, že mu odepřu oblíbenou zálibu či věc (televizi, hry, návštěvu kamarádů, internet)					

Číslo otázky	Otázka	Souhlasím	Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Nesouhlasím
32.	V průběhu týdne požaduji, aby mé dítě bylo doma do 22:00 (i dříve)				
33.	O víkendů musí být mé dítě doma do 00:00 (i dříve)				
34.	V případě koncertů, festivalů aj. požaduji, aby mé dítě bylo doma do 2:00 (i později)				
35.	V mé zemi je běžné, že má mladá dívka staršího partnera (10 -15 let)				
36.	Často potkávám páry s velkým věkovým rozdílem				
37.	Dítě má dostat vše, co chce, tak aby se necítilo znevýhodněné vůči vrstevníkům (značkové oblečení, elektroniku, sportovní vybavení)				
38.	Dítě má dostat jen to, co potřebuje + občas dárek, pokud si to si zaslouží (dobrý prospěch, výpomoc doma)				
39.	Dítě má dostat jen to, co potřebuje (na zbytek si může přivydělat nebo to dostane jako dárek na Vánoce či narozeniny)				
40.	Je normální, že se žena sama stará o domácnost a děti, přičemž muž vydělává a zastává tvrdou práci				
41.	V mém okolí se partneři angažují v péči o děti a domácnost stejně				
42.	O letních prázdninách by si mé dítě mělo najít pravidelnou brigádu (např. celý 1 měsíc, nebo každý víkend během prázdnin)				
43.	Děti, které studují, nemusejí nikdy chodit na brigády (finančně je vždy podporím)				
44.	Požaduji, aby mi dítě doma pravidelně pomáhalo (uklídí si pokoj, vysaje, vynese koš)				
45.	Vypište 5 nejdůležitějších vlastností (z vašeho pohledu či ve vašem životě) z následujících: pracovitost, píle, pokora, ctízádnost, družnost (mít spoustu přátel, častý kontakt s rodinou), sebevědomí, empatie, poctivost, skromnost, ohleduplnost, tolerance, spolehlivost, pozitivní přístup k životu, samostatnost, upřímnost, pohotovost (očíslyte je prosím opět 1-5, kdy 1 = nejvíce důležitá, 2 = druhá nejvíce důležitá atd.)				

Estimado padre. Mi nombre es Adela Pšencíková y soy estudiante de la Universidad Tomas Bata de Zlin en la República Checa. Estoy escribiendo una tesis para el proyecto final de carrera, sobre la „educación en función del entorno cultural“. Para mi investigación, es necesario obtener los puntos de vista sobre la educación, de padres de adolescentes de 15 años de la República Checa y de España. Este cuestionario, es totalmente anónimo, por lo que le pido por favor, que responda sinceramente. Responda a las preguntas marcando con una X en la casilla que considere, siendo 1 nunca, 2 casi nunca, 3 a veces, 4 casi siempre y 5 siempre.

Preguntas	Nunca 1	Casi nunca 2	A veces 3	Casi siempre 4	Siempre 5
1. Tengo en cuenta las necesidades y sentimientos de mi hijo/a.					
2. Tengo en cuenta los deseos de mi hijo/a antes de preguntarle que haga algo.					
3. Le explico a mi hijo/a como me siento debido a su buen o mal comportamiento.					
4. Animo a mi hijo/a a que me exprese sus sentimientos y problemas.					
5. Animo a mi hijo/a a expresar su opinión, aunque difiera de la mía.					
6. Le explico a mi hijo/a porqué espero algo de él/ella.					
7. Le ofrezco mi comprensión y entendimiento si está enfadado.					
8. Le reconozco y alabo, cuando hace las cosas bien.					
9. Cuando planeo cosas en familia, tengo en cuenta los deseos de mi hijo/a.					
10. Respeto la opinión de mi hijo/a y le animo a que exprese lo que piensa.					
11. Me comporto con mi hijo del mismo modo que con el resto de la familia.					
12. Le explico y justifico mis expectativas sobre las cosas.					
13. Tengo una relación cercana, honesta y abierta con mi hijo.					
14. Si mi hijo pregunta por qué tiene que hacer alguna cosa, le respondo: porque lo digo yo; porque soy tu padre/madre; porque quiero yo; porque necesito que lo hagas.					
15. Como castigo a mi hijo/a, le prohibo lo que más le gusta (ver la televisión, jugar a la videoconsola, salir con sus amigos, usar internet).					

Preguntas	Totalmente de acuerdo	Medianamente de acuerdo	Medianamente en desacuerdo	Totalmente en desacuerdo
32. De lunes a viernes mi hijo/a tiene que estar en casa a las 22:00 o antes.				
33. El fin de semana mi hijo/a tiene que estar en casa a las 00:00 o antes.				
34. En fiestas mi hijo/a puede llegar a las 2:00 o más tarde.				
35. En mi país es normal que una adolescente tenga una pareja entre 10 a 15 años, mayor que ella.				
36. A menudo me encuentro parejas con una gran diferencia de edad.				
37. Un adolescente debe de tener todo lo que quiere, para que no se sienta inferior a los demás (ropa de marca, etc.)				
38. Un adolescente debe de tener solo lo que necesita y algún regalo de vez en cuando solo si se lo merece.				
39. Un adolescente debe tener solo lo que necesita, para el resto debe de trabajar o pedirlo para Navidad o para su cumpleaños.				
40. Es normal que la mujer se encargue de las tareas del hogar y de los niños y que el hombre gane dinero y haga las tareas pesadas.				
41. Conozco parejas que distribuyen las tareas por igual.				
42. Durante las vacaciones de verano mi hijo/a tiene que buscar trabajo.				
43. Los adolescentes que están estudiando, no tienen que trabajar, los padres les tienen que apoyar económicamente.				
44. Quiero que mi hijo/a me ayude con las tareas domésticas.				
45. Enumera de las siguientes características las 5 más importantes, siendo 1 la más importante y 5 la menos importante: Trabajador Sociable Sincero Positivo Humilde Autoestima Cortés Independiente Ambicioso Empático Tolerante Puntual				